

**YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü**

MEZUNİYET ÇALIŞMASI

ANKARA

HAZIRLAYAN

**SEVGİ ARSLAN
4B 970387**

DANIŞMAN

DOÇ. DR. BÜLENT YORULMAZ.

KIBRIS - 2001

ÖNSÖZ

Mezuniyet çalışmamın doğduğum il Ankara olması orayı daha yakından tanımam için büyük bir fırsat oldu. Zira güzel şehrimin bilmediğim ve görmediğim birçok yerleri var. Türkiye Cumhuriyetinin başkentliğini yapan Ankara bu özelliğinin yanı sıra gizli bir hazinedir. İşte ben bu gizli hazineye ışık tutmaya çalıştım.

Ankara'nın kendine has bir kültür hazinesi vardır. Ben bu hazineyi sizlere tanıtmaktan büyük zevk alacağım zira sizler de bu kitabı okudukça Ankara'yı benim kadar çok seveceksiniz.

Gizlide kalmış bu kültür hazinesinin taşı toprağı altından kıymetlidir. Milli Mücadelenin Merkezi, Türk milletinin umudu olan Ankara şimdi modern şehirler arasında yerini almıştır. Birçok değerlerle bezenen Ankara dağı, ovası, akarsuyu, folklorü, turizmi, insanları ve yaşayış şekli ile bir masal diyarıdır. Ankara'ya ruh veren bu değerler Anıtkabir'in altın ışıkları altında sizleri bekliyor.

Türkiye'nin gözbebeği Ankara'yı tanımam için bana bu fırsatı veren değerli hocam Doç. Dr. Bülent Yorulmaz'a, çalışmamı hazırlarken beni yalnız bırakmayan, yardımlarını eksik etmeyen anneme ve özellikle Dilek Çetinkaya'ya teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Sevgi ARSLAN

İÇİNDEKİLER

<u>KONULAR</u>	<u>SAYFA</u>
1- Giriş	6
2- Ankara	6
3- Ankara'nın Tarihçesi	6
3.1 Paleolitik Çağ	7
3.2 Kalkolitik Çağ	7
3.3 Hitit Çağı	8
3.4 Frig Çağı	8
3.5 Helenistik Çağ	8
3.6 Roma Çağı	9
3.7 Selçuklu Dönemi	10
3.8 Osmanlı Dönemi	10
3.9 Cumhuriyet Dönemi	12
3.10 Bugünkü Ankara	13
3.11 Eski Ankara	13
3.12 Yeni Ankara	14
4- Ankara'ya Genel Bakış	15
4.1 Ankara'nın Konumu	15
4.2 Ankara'nın İlçe ve Bucakları	15
4.3 Ankara'ya Komşu İller	16
5- Ankara'nın Doğal Durumu	17
5.1 Ankara'nın Yeryüzü Şekilleri	17
5.2 Ankara'nın Dağları	17
5.3 Ankara'nın Platoları	19
5.4 Ankara'nın Ovaları	19
5.5 Ankara'nın Başlıca Akarsuları	20
5.6 Ankara'nın Gölleri	20
5.7 Ankara'nın İklim Özellikleri	22
5.8 Ankara'nın Bitki Örtüsü	23
6- Ankara'da Yaşayış	24
6.1 Ankara'nın Nüfusu	24
6.2 Halkın Geçim Kaynakları	27
7- Ankara'da Turizm	34
7.1 Ankara'nın Doğal Zenginlikleri	35
7.2 Ankara'nın Tarihsel Zenginlikleri	37
7.3 Ankara'da Folklor	40
8- Ankara'nın Yönetimi	47
8.1 Ankara'da yerel Yönetimler	47
8.2 Ankara'nın Merkezi Yönetimi	47
9- Sonuç	49
Fotoğraflarla Ankara	50
Kaynakça	61

ÇİZELGE VE ŞEKİLLER

ÇİZELGE

SAYFA

1- Ankara'nın İlçe ve Bucakları	16
2- İlimizde Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyetlere Göre Ayrımı	25
3- Üniversitelere Göre Öğrencilerin dağılımı	25
4- Ankara İlçelerinin Nüfusu ve Yüzölçümleri	26
5- Yıllara Göre Nüfus Artış durumu	27
6- 1993-1994 Yıllarının Faaliyet Sonuçları Açısından Karşılaştırılması	31
7- ASO Üyesi Firmaların 500 Büyük Firma içindeki Payı	31

1. GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti'ne başkentlik yapan Ankara'nın tarihini, yaşantısını, geleneklerini kısacası kültürünü vermeye çalışacağım. Bu güzel kültür hazinesini yakından tanıyalım.

2. ANKARA

Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti, ikinci büyük şehri ve İç Anadolu'nu Yukarı Sakarya bölümünde il merkezi. Şehir, içinden Engürü suyunun (Ankara Çayı) geçtiği, ovanın bir kenarında kurulmuştur. Ovanın şehir yakınında en alçak yeri 835 m, istasyon da 851 m'dir ve üzerinde Ankara Kalesinin kurulduğu tepe ova üzerinde 120 – 130 m yükselir. (978); çevrede daha yüksek tepeler de vardır. Şehrin İstanbul'a uzaklığı kara yoluyla (Bolu üzerinden) 438 km, demiryoluyla Haydarpaşa'ya 578 km, Karadeniz kıyısının en yakın yerineyse doğru çizgiyle 185 km'dir.

3 TARİHÇESİ

Ankara çevresinin, Anadolu'nun en eski yerleşme alanlarından biri olduğu, burada paleolitik'e ait buluntulara rastlanmasından anlaşılmaktadır. İlk tahkim edilmiş şehrin MÖ XX – VII: yy'lar arasında Anadolu'nun büyük kısmını ellerinde tutan Hititler tarafından kurulmuş olması akla yakın görülmektedir. Daha önce ovada höyüklerle yerleşmiş insanların, şimdiki Ankara kalesinin bulunduğu tepede, kabaca düzleştirilmiş kaya blokları üzerine oturttukları kerpiç duvarlarla şehirlerini kurdukları da söylenebilir. Aynı yerde sonradan daha önemli yapılar kurulduğundan bunların izi kalmamıştır. Ankara adının nereden geldiğine dair çeşitli söylentiler vardır: Hititlerde Ankulla ve Ankuva gibi şehir adları bulunduğu göre, şimdiki Halep, Malatya ve Maraş'ın eski hitit adları (Halat, melitas, Maraş) sürdürmeleri gibi, Ankara'nın da yukarıdaki adlardan veya benzerlerinden türemiş olması pek mümkündür. Bu düşünceye hak verilecek olursa, Ankara adını birtakım halk türetmelerine bağlamaya lüzum kalmaz.. Bu türetmeler arasında anker (gemi çapası: Frik kralı Gordios'un oğlu kral Midas'ın toprak içinde bir çapa bulunduğu yerde tapınak ve kent kurma efsanesi); ankas (Frik dilinin türediği varsayılmış olan Sanskritçede karışık, engebeli anlamında); engür (fars. “üzüm”den, Müslümanlarca

türetilmiş bir ad) aghuridha (yunanca “ korku “) adı da hatırlatılabilir. Buna rağmen Ankara'nın tarihe geçmiş adı Eskiçağdan zamanımıza kadar hemen hemen hiç değişmemiş gibidir: Ankyra (Ancyra), Angora, Engürü ve şimdi uluslararası yerleşmiş şekliyle Ankara, sürekli olarak bir kale – şehir rollünü oynamış Engürü suyunun bir kolu olan Bentderesi tarafında yayla kenarında dar bir boğazla ayrılan eski lav tepesi kale yapımına ve savunmaya elverişli olduğu için şehrin burada kurulmasına imkan verilmiştir. Şehrin kuruluşu hakkında ilkçağ yazarlarında kesin bir bilgi yoktur, bazı efsaneler nakledilir.

Afrodisias'lı Apollonios'a dayanarak Stephanos Byzantinos'un verdiği bilgiye göre galatlar, Pontos kralı Mithridates ve Ariobarzanes ile anlaşarak Ptolemaios'un kuvvetlerini yenerek denize sürer ve gemilerin çapalarını zaptederler. Bu yardımlarından dolayı kendilerine toprak verilir ve Ankara bu tarfta kurulur. Fakat Galatların Anadolu'ya gelmelerinden (MÖ. 278) önce de Ankara şehri vardı. İskender tarihçileri Arrianas ve Curtius, İskender'in MÖ. 33'de buradan geçtiğini bildirirler ki bu da Apollanios'un fikrini çürütür. Tarihçi Pausanias da Ankara'nın Frig kralı Midas tarafından zapdedildiğini yazar. Romalılar zamanında şehir “ kültür bakımından birlik gösteren başşehir “ anlamında Metropolis ve “ İmparator Augustus'un Şehri “ anlamında Sebaste ve Tektosagen ayrıca da “imparator adına tapınak kuran ve ona bakan “ anlaşımda da Lamprotate ünvanlarını alır.

3.1 PALEOLİTİK ÇAĞ

Antropolojik ve akeolojik belgeler, Ankara çevresinde avcılık ve toplayıcılıkla geçinen bir yerleşme olduğunu ortaya koymuştur. Prof. R.O. Arık, Ankara kalesi eteklerinde neolitik bir el baltası bulmuştur. Prof. Ş.A. Kansu ise, Çubuk çayı kenarında bazı aletler ele geçirdi. Prof. Kurt Bittel de 1931'de Ankara'nın güneybatısında Havagazi fabrikası dolaylarında araştırmalar yaptı. Ayrıca Orman Çiftliği yakınında Chelleen bir el baltası, maltepe, Ziraat ve Gazi Eğitim Enstitüleri yakınlarında, Ergazi, Bağlum, Güzül ve Güvrkalede de topraküstü paleolitik alet ve istasyonlar bulundu.

3.2 KALKOLİTİK VE BAKIR ÇAĞI

Taş ve maden araçlarının bir arada kullanıldığı bu çağa ait buluntuya rastlanmaz, ancak şehrin 25 km güneyinde Karaoğlan höyüğü civarında yerleşme daha geniştir.

Etiyokuşu'nda Çubuksuyu Prof. Ş.A Kansu, Bakır Çağı kültürüne ait iki küçük köy ve eşya bulmuştur. Toprak mühürler ve perdahlı pişmiş toprak kaplar ilgi çekicidir. Bunlara Karaoğlan ve Bitik'i de eklersek Bakır Çağı'nda Ankara'nın iskan edilmiş olduğu düşünülebilir.

3.3 HİTİT ÇAĞI

Arkeolojik belgelerin azlığından filolojik belgelere dayanarak Ankara'nın bu çağda iskan edilmiş olduğu ispata çalışılmıştır. Hitit metinlerinde geçen Ankuwa'nın Ankara olduğuna E. Cavignac ve E. Forrer ısrar etmişlerse de bunun Alişar olabileceği üzerinde durulmuştur. Hititlerin, Bitik'te bir hitit vazosuyla “ Ankara kabartmaları “ adı verilen arkeolojik belgeler de geçmiştir. O çağın çok önemli bir yol kavşağında bulunan bir müstahkem yerin iskan edilmiş olması düşünülebilir. Güneydeki Gavurkale de önemli bir eti tapınağıdır.

3.4 FRİG ÇAĞI

Hitit imparatorluğunun yıkılmasından sonra Ankara ve çevresinde frig hakimiyeti görülüyor. Şehrin iki yerinde yapılan sistemli kazıların sonucunda elde edilen buluntular, Pausanias'ın ileri sürdüğü Ankara'yı Midas'ın kurduğu rivayetini doğrulamaktadır. Augustus tapınağı temellerinde, kalınlığı 4 m'yi bulan bir frig tabakası ve bir frig evinin duvarları bulunmuştur. Anataınağa yakın kısımlarda boyasız çanak, çömlek ve kabartmalı, parlak siyah renkli frig keramiği ele geçmiştir. Üst kısma doğru da boyalı çanakların çoğaldığı görülür.

Ayrıca Hacıbayram tepesi de bir frig yerleşme yeridir. Çankırıkapı hamamı kazısında da Augustus tapınağı ve Gordion'dakilerle benzeyen seramikler bulunmuştur. Bunlar MÖ. I. binin ilk yarısına aittir. Ayrıca büyük taşlarla örülmüş ve çamur harçlı ev temelleri de ortaya çıkarılmış, Anıttepe yöresinde Frig Nekrapolü olduğu meydana çıkartılmış, buradaki tümölüsler açılmıştır. İstasyon'da bulunan kül küpleriye, Frig halkının ölülerine aittir. Ankara'nın 40 km kuzeybatısındaki Bitik'te de üç safha gösteren bir frig iskanına rastlanmıştır.

3.5 HELENİSTİK ÇAĞ

Frig devleti ortadan kalkınca Ankara'ya sıra ile Lidyalılar, Medler ve Persler hakim olmuşlarsa da bu devir karanlıktır. İskender'in MÖ. 333'de büyük Kral Yolu'ndan geçtiğini ve Ankara'ya uğradığını Arrianos'un Anabasis adlı eserinden öğreniyoruz. Ankara bu devirde Frigya satraplığının şehirlerinden biriydi.

İskender'in ölümünden sonra (MÖ 323) Frigya satraplığı ipsas savaşından sonra Lysimakhos'un eline geçti. Fakat Selefkiler Lysimakhos'u yenerek Frigya ve bu arada Ankara'yı da aldılar. Galatların Anadolu'ya geldikleri sırada (MÖ 278) Bythinia kralı Nikomedes'in kardeşine karşı yaptığı savaşta onlardan yardım istediğini ve buna karşılık da onların Frigya bölgesine yerleşmelerine izin verdiğini biliyoruz. Galatların üç büyük kabilesinden biri de Tektosaglar, Ankara yakınlarına yerleştiler. Gerek Bythinia kralı Nikomedes I. ve gerekse Pantos kralları onları hem Selefkilere bir engel ve hem de devamlı yardım alabilecekleri bir kuvvet olarak gördüklerinden, Galatların buralara yerleşmelerini uygun buldular. Ayrıca, Pantos kralı Mithridates I'in de Mısırlılar'a karşı yaptığı savaşta onlardan yardım istediğini (MÖ 266) Apollonios'dan öğreniyoruz. Ankara'nın galatların eline geçtiği devrelere ait bilgi azdır. Yalnız MÖ 237'den önce Antiokhos Hiyeraks ile kardeşi Seleukos II Kallinikos arasında yapılan savaşta Galatların yardımıyla Antiokhos Hiyeraks, kardeşi Seleukos II'yi yenilgiye uğrattı.

3.6 ROMA ÇAĞI

Roma konsülü Manlius Vulso, Anadolu'ya bir sefer yaparak merkezleri olan Ankara'dan kaçıp Magaba'ya sığınan Galatları burada yendi. (MÖ 188) Yapılan anlaşmaya göre Galatlar yağmacılıktan vazgeçerek kendi topraklarında kalabileceklerdi. Fakat MÖ 183'de Bergama kralı Eumenes Galatları yenerek Bergama krallığına bağladı. Galatlar da Romalılara gönderdikleri elçilerle kendi sınırları içinde bağımsız kalmayı sağladılar. Bergama kralı Attalos III ölünce vasiyetnamesi gereğince yurdunu Roma'ya bıraktı. Galatlar Pontuslular ile mücadeleye giriştiklerinde başlarında tetrarh ünvanını taşıyan Deiotarus adlı biri vardı ve zamanla kral olarak tanındı. Böylece Galatlar Roma idaresinde bir otonomiye sahiptiler. Kral ölünce (MÖ 41) oğlu Kastar başa geçti. Daha sonraları (MÖ 25) Augustus Galatya'yı Roma'ya bağlayınca, burası Roma'nın bir ili haline geldi. Galatlar da Sebastenoi (Augustus taraftarları) şeref ünvanını aldılar. Ankara da eyaletin merkezi olduğundan onun da Sebaste şeref ünvanı ile anıldığı sikke ve kitabelerden anlaşılıyor. Augustus burada 12 phyl (kabile) teşkilatı kurdu ve imparatorun kilit merkezi olan Monumentum Ancyranun adıyla tanınan Augustus tapınağını yaptırdı. Bu tapınağın dış duvarlarındaki grekçe ve latince yazıt Augustus'un yaptığı işleri belirtir. Şehir özellikle I. ve II. yüzyıllarda gelişti ve daha

sonra da etrafı bir surla çevrildi. Roma, gittikçe zayıflayınca (MS 22-235) da Severus Alexander zamanında, Persler imparator Valerianus' u savaş sonunda esir edince (257) Roma hakimiyeti de son buldu.

Ortaçağda durum değişmekle beraber Ankyra, Doğu Roma İmparatorluğunun önemli bir şehri durumunda kaldı. VII. yy'da Ankara'nın İran Sasanileri tarafından (şapur ve sonra Hüsrev III 620) işgal ve tahrip edildi. Çok geçmeden onların yerini Müslümanlar aldı. Araplar 654'de kısa bir süre için şehri ele geçirdiler. IX. yy. başında (Harun ür- Reşit, 806) ve daha sonra halife Mutasım tarafından zapt ve yağma edildi. Bu akınlar X. yy. ortalarına (imparator Nikephoros Phokas'ın devlet hudutlarını doğu ve güneydoğuya doğru ilerletmesine) kadar sürdü. Bu sırada şehir, Bukellarion thema'sının merkezi idi. XI. yy ikinci yarısında Selçuklu sultanı Alparslan'ın Bizanslıları yenmesi

(Malazgirt savaşı 1071) Anadolu'yu Türklere açtı. Savaştan kısa bir süre sonra Ankara belki Danişmentliler tarafından fethedildi. 1101'de haçlı ordusu Ankara'yı düşürüp küçük garnizonu kılıçtan geçirdi ve şehir bir süre tekrar Bizanslılarda kaldı; sonra Danişmentlilerin (1172'ye doğru) ve Selçukluların (1143 Konya Selçuklu Sultanı Mes'ud I zamanında) hakimiyeti altına girdi. Hala sağlam duran Akköprü Sultan Alaaddin Keykubat I zamanında vali Kızıl Bey tarafından yaptırıldı.

3.7 SELÇUKLU DÖNEMİ

1071 yılında Selçuklu Sultanı Alparslan'ın Malazgirt'te Bizans imparatoru R. Diagenes'I yenmesinden sonra Türkler Anadolu'yu fethetmeye başladılar. Ankara ilk kez 1073 yılında Erk akınları tarafından zaptedildiyse de bu hakimiyet kısa sürdü. 1073'ü izleyen yıllarda Ankara Bizanslılar, Danişmentliler, Selçuklular arasında birkaç kez el değiştirdi. Nihayet 1143'de Selçuklu Sultanı I. Mesut tarafından kesin olarak Türk ülkesine katıldı. I. Mesut ölünce Ankara'ya san vererek Anadolu birliğini sağladı. Selçuklu Türkleri Ankara'ya çok önem verdi. Şehir; kalesiyle askeri yönden, Ege'nin liman şehirlerinden Mezapotamya ve doğu ülkelerine uzanan ticaret yolu üzerinde oluşu sebebiyle de ekonomik yönden Türklerin ilgisini çekti. Selçuklu Sultanları iç ve dış kale surlarını onardılar. İç kalenin kuzeydoğusuna Akkale bölümüne eklediler. Selçuklu dönemi yapılarından Alaaddin Camii, Arslanhane Camii, Ahi Şerafettin Camii, Saraç Sinan Mescidi ve Akköprü günümüze ulaşmıştır.

3.8 OSMANLI DÖNEMİ

XIII. ve XIV. yüzyıllarda Moğolların istilası sonucu Ankara sıkıntılı yıllar yaşadı. Selçuklular Paşa tarafından Ankara'nın Osmanlı Devletine bağlanmasıyla yeni bir dönem başladı. Şehrin savaşız şekilde ahilerden alındığı Osmanlı tarihlerinde belirtilmektedir.

Osmanlı döneminde 1402 yılında Ankara yakınlarında Timur ve Sultan Beyazıt bir süre Ankara Kalesi'ne hapsedildi. Yıldırım Beyazıt'ın ölümü ve Timur'un Anadolu'dan çekilmesinden sonra Yıldırım oğulları arasında iktidar mücadelesi başladı. 1411 yılında Çelebi Mehmet Ankara'yı alarak karmaşık duruma son verdi. II. Murat döneminde şehir imar edildi. Fatih Sultan Mehmet döneminde, ordunun toplandığı bir uğrak yeri oldu. Kanuni Sultan Süleyman döneminde (XVI. yy) Osmanlı eyalet sistemi kurulurken Ankara bir süre Anadolu eyaletinin merkezi olduysa da eyalet merkezinin Kütahya'ya nakli üzerine sancak merkezi haline getirildi. Ankara Osmanlılar zamanında saf yapımı, debbağlık ve kundura üretimiyle tanınan bir ticari merkez durumuna geldi. Kalesiyle de askeri yönden önemini korudu. Ankara sofı istanbul, Bursa ve Halep'te satıldığı gibi başta Venedik, Lehistan, İngiltere olmak üzere uzak ülkelere ihraç ediliyordu. Şehrin imarı da bir taraftan sürdürülüyordu. XIV. ve XV. yy'da Ankara'da yeni mahalleler kuruldu. 1440 yılında cami, türbe, çeşme ve çift hamamdan oluşan Karacabey külliyesi 1427 – 1428'de Hacıbayram Camii inşaa edildi. 1522 tarihli Tapu Tahrir Defteri'ne göre XVI. yüzyıl başlarında Ankara Kale ve Şehir başta olmak üzere iki bölüme ayrılmıştır. Kale bölümünde beş Müslüman bir Hristiyan mahallesi vardı. Kale dışındaki Şehir bölümünde ise 81 mahalle bulunuyordu. Bunlardan 69'unun halkı Müslüman, 12'sinin halkı Hristiyan ve Yahudi idi. 1522 yılında Ankara'da sofuculuk ve debbağlık daha da gelişti. Gelişen ticari hayat sonucu XV – XVII. yy. başlarında Ankara'da Kurşunlu Han, Mahmut Paşa Bedesteni, Çengel Han, Pilavlıoğlu Hanı, Sulu Han, Çukur Hanı, Yeni Han, Zafran Hanı yapıldı. XVII. yy. başlarında kaledeki mahalle sayısı 9'a, kale dışındaki mahalle sayısı 85'e, şehrin nüfusu da 23 000'den 29 000'e yükseldi.

Ankara'nın Osmanlı dönemindeki parlak yılları XVII. yy ortalarından itibaren Celali isyanlarıyla birlikte yerini sıkıntılı günlere bıraktı. Celalilerden korunmak için halk şehri çevreleyen bir sur inşaa etmek (1604-1608) zorunda kaldı. XIX. yy. ortalarından itibaren, İngilizlerin Güney Afrika'da tiftik keçisi yetiştirmeleri ve

dokumacılıktaki makineleşme dolayısıyla sof ve tiftik ticaretinde gerileme görüldü. 1873 – 1875 yılları arasında kötü hava şartları sebebiyle şehirde kıtlık meydana geldi. 18 000 kişi öldü, halkın bir bölümü göç etti. 1892 yılında Ankara'ya demiryolunun ulaşmasıyla şehre biraz canlılık geldi. Büyük bir şehirden giderek kasabaya dönüşen Ankara'yı 1917 yılında da yangın felaketi buldu. Kalenin kuzeybatısındaki mahalleler yandı.

3.9 CUMHURİYET DÖNEMİ

Ankara'nın kötü giden kaderi 27 aralık 1919 tarihinde Mustafa Kemal ve arkadaşlarının Sivas'tan Ankara'ya gelmeleriyle değişti. 30 Ekim 1918 tarihli Mondros Mütarekesi'nden sonra Osmanlı İmparatorluğunun topraklarını paylaşan I. Dünya Savaşı'nın galip devletlerine karşı Anadolu'da başlayan kurtuluş mücadelesini Erzurum ve Sivas'ta topladığı kongrelerle teşkilatlandıran Mustafa Kemal, 23 Nisan 1920'de Ankara'da T.B.M.M'nin açılmasını sağlayarak yeni bir Türk devletinin temelini atmayı başardı ve Türk Kurtuluş Savaşı zaferle sonuçlandırıldı. Lozan Barış Antlaşması imzalandı. (24 Temmuz 1923) Türk Kurtuluş Savaşının yönetim merkezi Ankara, 1920-1922 yılları arasında işgal altındaki illerden göç eden ailelerle, memur ve askerlerle, yabancı gözlemci ve diplomatlarla hareketli günlere sahne oldu. Türk İstiklal Marşı bu yıllarda şair Mehmet Akif Ersoy tarafından Ankara'da yazıldı ve T.B.M.M'ince 12 Mart 1921 tarihinde kabul edildi. Savaş sonunda şehrin önemi daha da arttı. Esasen 23 Nisan 1920 tarihinden beri sürdürülen yeni Türk devletinin başkentlik statüsü, 13 Ekim 1923'de kabul edilen bir kanunla resmen tescil edildi. Ankara'nın başkent oluşundan çok kısa bir süre sonra 29 Ekim 1923 günü Cumhuriyet de ilan edildi. Mustafa Kemal Paşa ilk Cumhurbaşkanı seçildi. Böylece Türkiye Cumhuriyeti her yönüyle kurulmuş oldu.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla başkent Ankara'da hızlı bir gelişme görüldü. 1924 yılında Ankara Şehremaneti Kanunu çıkarılarak Ankara Belediyesi kuruldu. Şehir İstanbul'a benzer bir yönetime kavuşturuldu. Devlet kuruluşları için binalar inşaa edildi. Büyükelçilikler, birer birer Çankaya'ya uzanan cadde üzerinde yerlerini aldılar. Yeni semptler, yeni mahalleler ortaya çıktı.

Bir kere daha tekrar edilecek olursa Şehir tarihi gelişim seyri içinde, yöreye egemen olan milletler tarafından çeşitli şekillerde adlandırıldı. En eskisinden en

yenisine kadar bu adlar; Ankyra, Ancyre, Enguriye, Engürü, Angara, Angora ve Ankara'dır.

3.10 BUGÜNKÜ ANKARA

Ankara'nın başkent olması üzerine şehir, son yüzyıllardan beri içinde bulunduğu gerilikten kurtuldu, hızla gelişti. İlk yıllarda, bu konu üzerinde düzenli bir plan bulunmadığından şehir gelişigüzel büyüdü; bir yandan, öteden beri şehir dışında dağınık evlerin bulunduğu " Ankara bağları " şehirleşti, bir yandan da aradaki boş alanlarda yeni mahalle çekirdekleri meydana gelmeye başladı. Şehrin ilk planı 1928'de H. Jansen tarafından yapıldı. Gerçekte bu plan şehri bugünkü durumuna göre ancak dörtte biri araoranında kalan bir nüfus sayısını hedef almıştı. Şehrin 12 km kuzeyinde 1929-1936'da yapılan Çubuk Barajı (birinci baraj) da ancak 200 000 nüfuslu bir şehrin ihtiyaçlarını karşılayacak durumdaydı. Şehrin 1950'den sonra çok hızlı büyümesi düzenli bir planla karşılanamadı. Bu yüzden bir yandan gerçekten modern tesislerle donanırken, bazı kesimlerde, şimdi nüfusun üçte birinden fazlasının sığındığı gecekonduların meydana gelmesi önlenemedi.

Ankara şehri yüzyıllar boyunca hemen hiç değişmemiş eski bir çekirdekle, bunu çepeçevre kuşatan ve hepsi de Cumhuriyet devrinde yapılmış bulunan yeni mahallelerden meydana gelir.

Eskiden kalan veya sonradan kurulmuş bazı semtlerse, şehrin etrafında gelişmiş bir banliyö meydana getirmektedir.

3.11 ESKİ ANKARA

Hisar tepesinin yüksek kısmı (kale içi) ve bu tepenin orta yamaçlarından başlayarak ovaya doğru yayılan mahallelerden meydana gelir ve son yıllarda bu kısımda açılmış geniş cadde ve meydanlarla beraber, yine de dar ve dönemeçli yolları vardır. Aşağı yukarı 1950'ye kadar şehrin nüfus bakımından ağırlık merkezi burasıydı, şehir nüfusunun beşte üçü bu kesimde yaşıyordu. Şimdi bu durum değişmiş, önemli bazı işyerleri hala burada yer almakla beraber, Ankara'nın yerleşme çekirdeği olmaktan çıkmıştır. Bununla birlikte Ankara'nın tarihi değer taşıyan bütün anıt ve yapıları bu kesimdedir. Ankara kalesi, tepenin yüksek kısmını kaplayan iç kaleyle bunu kuzeybatı ve güneyden kuşatan dış kaleden meydana gelir. (İçkaleinin doğu yamacı Bentderesi'ne doğru dik iner)

Dış kalenin 20 kulesinden 15'i ve aradaki surlar zamanımıza kadar ayakta kalmıştır. Bu surların kuşattığı dikdörtgen şekilli, eğimli yüzey üzerinde eski tip evlerden meydana gelmiş mahalleler yer alır. 1917 yangınında tahrip olan kesim yeşil saha haline konulmuştur. Eski Ankara'nın kale dışı kesimi en üstte hisarın bulunduğu tepenin eteğine kadar uzanmakta ve ova surları (dış surlar) tarafından kuşatılmaktaydı; bugün bunlar ortadan kalkmış, yalnız bazı kapılarının adları kalmıştır. (İstanbul ve Çankırı kapıları gibi)

Ankara'nın en önemli düğüm yerlerinden biri olan Ulus meydanı, Eski Ankara'nın batısında, İstanbul kapısı yakınında yer alır. Burada başlıca dört büyük cadde düğümlenir: batıda istasyona inen Cumhuriyet caddesi, (bir yanında Eski Büyük Millet Meclisi binası), kuzeyde Çankırı caddesi, doğuda Anafartalar caddesi (eski bir semt olan Samanpazarına ulaşır.) ve nihayet güneye doğru yönelen, şehrin en önemli ulaşım damarı olan Atatürk bulvarı. Romalılardan (Augustus tapınağı, Caracalla hamamı “ direkli yol”), Bizans devrinden (Belkıs minaresi denilen sütun, Klemens kilisesi) kalan yapı kalıntıları; islam çağında Osmanlılardan evvel yapılan eserler (Alaeddinve Ahi şerefettin camileri gibi) eski ve yeni Osmanlı devri eserleri (Hacıbayram camii, Yenicami denilen Cenabi Ahmetpaşa camii, Mahmut Paşa bedesteni, medrese, türbe ve çeşmeler...) hepsi de Ankara'nın ova surlarıyla kuşatılmış olan bu kesiminde bulunur.

Şehir Türkiye'ye merkez olarak seçildikten sonra, bir süre bütün hükümet binaları, mali ve ticari kurumlar, mağaza ve oteller de bu kesimde toplanmıştır. Sonradan bunların çoğu Ankara'nın yeni kurulan mahallelerinde daha büyük ölçülerde baştan kuruldu.

3.12 YENİ ANKARA

Eski şehir çevresinde gelişerek ona sonradan eklenmiş olan semtlerden meydana gelir. Bunların başlıcaları: Yenişehir (yukarıda adı geçen Atatürk bulvarı boyunca güneye doğru uzanır. Devlet operası, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Bakanlıklar, Türkiye Büyük Millet Meclisi binası bu kesimdedir. Yenişehir güneyde Kavaklıdere üzerinden Atatürk köşkü, Cumhurbaşkanlığı tesislerinin bulunduğu Çankaya tepesine dayanır.) Cebeci (Eski Ankara'nın güneydoğusunda yer alır; Hacettepe Üniversitesi, Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakültesi v.b. Bu semt daha doğuda demiryolu ve Bentderesi vadisi boyunca Ankara doğu banliyösüne (Mamak, Kayaş....) birleşir.

Bahçelievler (batıda yer alır; Atatürk'ün Anıtkabiri bu kesimdedir.Büyük akademik kuruluşlar bu semtin kuzeyinde ve batısında yer almıştır: Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Fen Fakültesi, Atatürk Eğitim Enstitüsü vb; daha batıda Gazi Orman Çiftliği)

Akköprü, Yenimahalle (Ankara'nın kuzeybatısında Gençlik Parkı, batısında 19 Mayıs Stadyumu, Hipodrom kuzeyinde küçük sanatlar semti, daha ötede Varlık mahallesi ve Yenimahalle); bunların ötesinde de Etlik ve Keçiören banliyöleri. Bu tabloyu tamamlamak için özellikle Bentderesi (üzeri örtülmüş) kuzeyinde yükselen Altındağ semtinde plansız ve nizamsız şekilde yapılmış ilkel meskenlerden meydana gelme gecekondü semtlerini de hatırlamak gerekir. Buna karşılık kültür bakımından, üniversiteleri, yüksek okulları, müzeleriyle, Ankara gerçekten önemli bir merkez olmuştur. İdari alana gelince, merkeziyetçi bir devletin bütün kurumları büyük ölçülerde meydana getirilmiştir.

4 ANKARA'YA GENEL BAKIŞ

4.1 ANKARA'NIN KONUMU

İlimiz Ankara , İç Anadolu Bölgesi'nin kuzeybatısında yer alır. Bu nedenle ülkemizin kuzeybatı illerine daha yakındır.İlimizin kuzeyinde Çankırı, Bolu, batısında; Eskişehir güneyinde; Konya, Aksaray, doğusunda; Kırşehir ve Kırıkkale vardır.

Ankara'nın büyük bir bölümü İç Anadolu Bölgesinde küçük bir bölümü ise Karadeniz Bölgesi'nde yer alır.

4.2 ANKARA'NIN İLÇE VE BUCAKLARI

Yönetimde kolaylık olsun diye yurdumuz 80 büyük bölüme ayrılmıştır. Ankara da bu 80 yönetim bölümünden birisidir.

Ankara kapladığı alan bakımından Konya ve Sivas'tan sonra üçüncü büyük ildir.

Daha önce belirtildiği üzere illerin yönetilmesi kolay değildir. Bu nedenle iller ilçe denilen daha küçük yönetim bölümlerine ayrılmıştır. İlçeler de bucak denilen daha küçük yönetim birimlerinden oluşur.

Ankara'da 24 ilçe vardır. Bucak sayısı ise 24'ü merkez olmak üzere 44'tür.

ANKARA'NIN İLÇE VE BUCAKLARI

Tablo 1

	İLÇE ADI	BUCAK SAYISI	BUCAK ADLARI
1	Altındağ	1	Merkez
2	Çankaya	1	Merkez
3	Etimesgut	1	Merkez
4	Keçiören	2	Merkez, Bağlum
5	Mamak	2	Merkez, Kutludüğün
6	Yenimahalle	1	Merkez
7	Akyurt	1	Merkez
8	Ayaş	1	Merkez
9	Bala	2	Merkez, Afşar
10	Beypazarı	4	Merkez, Karaşar, Kırbaşı, Uruş
11	Çamlıdere	2	Merkez, Peçenak
12	Çubuk	2	Merkez, Sirkeli
13	Elmadag	1	Merkez
14	Evren	1	Merkez
15	Gölbaşı	1	Merkez
16	Güdül	1	Merkez
17	Haymana	3	Merkez, İkizce, Yenice
18	Kalecik	3	Merkez, Çandır, Hasayaz
19	Kazan	1	Merkez
20	Kızılcahamam	4	MerkezÇeltikçi, Güven, Pazar
21	Nallıhan	3	Merkez, Beydili, Çayırhan
22	Polatlı	3	Merkez, Temelli, Yenimehmetli
23	Sincan	2	Merkez, Yenikent
24	Şereflikoçhisar	1	Merkez

4.3 ANKARA'YA KOMŞU İLLER

Her ilin bir sınırı vardır. Sınırlar illerin kapladığı alanları birbirinden ayırmaya yarar. Bir ilin çevresindeki illere ise komşu iller denir. Ankara'nın çevresinde 7 komşu il bulunmaktadır.

Ankara;

Doğuda : Kırıkkale ve Kırşehir

Batıda : Eskişehir,

Güneyde : Aksaray ve Konya,

Kuzeyde : Bolu ve Çankırı illeri ile komşudur.

İç Anadolu Bölgesindeki diğer iller şunlardır: Aksaray, Çankırı, Eskişehir, Karaman, Kayseri, Kırıkkale, Kırşehir, Konya, Nevşehir, Niğde, Sivas ve Yozgat.

5 ANKARA’NIN DOĞAL DURUMU

Bir yerin kendiliğinden ve çok uzun sürede oluşmuş yer şekillerine, iklimine, akarsularına, göllerine ve bitki örtüsüne o yerin doğal durumu dendiğini biliyoruz.

Ankara’nın doğal durumunu şu sıraya göre inceleyeceğiz:

Ankara’nın yer şekilleri

Ankara’nın gölleri

Ankara’nın iklimi

Ankara’nın doğal bitki örtüsü

5.1 YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ

Yeryüzü pürüzsüz, düz değildir. Çevremize baktığımızda çeşitli nedenlerle biçimlenmiş, çukur ve kabarık şekiller vardır. Üstelik bu her şekil, birbirinden farklı özelliklere sahiptir. Kabarık şekillerden bazıları çok yüksek ve yamaç eğimleri fazla iken, bazılarının ise yüksekliği az ve basık görünürler. İşte çevremizde gördüğümüz birbirinden farklı bu şekillere yeryüzü şekilleri denir.

Yeryüzü şekillerini iki grupta toplamak mümkündür :

- 1 Dağ, ova ve platolar. Bunlar büyük yeryüzü şekilleridir. Bundan dolayı bu yeryüzü şekillerine ana yeryüzü şekilleri de denir.
- 2 Tepe, vadi, geçit v.s. Bunlar ise küçük yeryüzü şekilleridir. Bunlar ana yeryüzü şekilleri üzerinde bulunurlar ve onlara özellik kazandıran örneğin; tepe dağın üzerinde de ova ve plato üzerinde de bulunabilir.

Yeryüzü şekillerinin yükseklikleri deniz seviyesine göre (rakım) ölçülür. Yeryüzü şekilleri hakkında ayrıntılı fikir vermek için bulunduğu yere göre de (nisbi görecelik) ölçümler yapılır.

5.2 ANKARA’NIN DAĞLARI

Ankara’nın dağları genellikle sıradağlar özelliğindedir. Ankara’nın kuzey kesimleri, Karadeniz içerisine girer. Bu nedenle İç Anadolu Bölgesini kuzeybatıdan bir duvar gibi sınırlayan Koroğlu dağları, özellikle Kızılcahamam ilçesinde, ilimiz sınırları içerisine girer.

İlimizin bir çok dağları, Köroğlu dağlarından ayrılarak kuzeydoğu – güneybatı yönünde, Ankara üzerinden İç Anadolu Bölgesi'ne doğru uzanan sıradağların birer bölümleri durumundadırlar. Bunlardan belli başlıcaları;

Ankara'nın doğusunda İdris dağı (1925 m)

Akyurt'un kuzeydoğusunda Karabasan dağı (1637 m)

Ankara'nın güneydoğusunda Elmadağ (1862 m)

Ankara'nın güneyinde Çal dağı (1445 m. Bu dağ aynı zamanda Dikmen sırtlarını oluşturur.)

Çubuk ile kazan arasında Mire dağı (1635 m)

Kızılcahamam'ın doğusunda Hodul dağı (1899 m)

Ayaş'ın doğusunda Abd-s-selam-Balaban (Ayaş) dağları bulunur.

İlimizin yüksek dağı olan Işık dağı (2015 m) ankara'nın kuzey sınırındadır. Ankara'da tek dağ da vardır. Ankara'nın doğusundaki Hüseyingazi dağı buna örnek olarak gösterilebilir.

Ayrıca Işık dağı yöremizin en yüksek noktasıdır. Köroğlu sıradağlarının bazı küçük kolları güneye yani Ankara ilinin içlerine doğru uzanır. Bu dağ kolları, güneye doğru alçalır ve kaybolur.

Köroğlu sıradağlarından ayrılan ve Ankara topraklarına giren üç önemli kol vardır. Bu üç dağ kolunun durumu şöyledir:

Kollarından biri Ayaş dağları adını taşır. Bu kol Köroğlu sıradağlarından güneye doğru uzanır. Ayaş kasabası yöresinden geçer; Polatlı şehrinin kuzeyine kadar devam eden Ayaş'ın güneyindeki Abdüsselam dağı ile Polatlı'nın kuzeyindeki Çile dağı bu dağ kolunun en yüksek noktalarıdır.

Ayaş dağının doğusundaki ikinci kol Karyağdı dağları adını alır. Bu dağ kolunun en yüksek noktası Çubuk kasabasının batısındaki Mire dağıdır. Ankara şehrinin kuzeyindeki Etlik, Keçiören ve Ufuktepe sırtları dabu kolun uzantısıdır. Ayaş dağları ile Karyağdı dağları arasındaki çukur alana Mürtet Ovası adı verilmiştir.

Üçüncü bir kol, Işık dağından başlayarak güneydoğuya doğru uzanmaktadır. Çubuk kasabasının kuzeyindeki Yıldırım dağı ile Aydos dağı bu kol üzerindedir. Kalecik kasabasının kuzeydoğusundaki Dinek dağı Ankara şehrinin güneyindeki Elmadağ da aynı dağ kolunun uzantısıdır.

Karyağdı dağları ile İdris dağı arasında kalan çukur alana Çubuk Ovası denilmektedir.

Ankara'nın kapladığı alan kuzeyden güneye doğru inildikçe alçalır ve düzleşir. Bu geniş düzlük üzerinde yer yer tek dağlar yükselir. Bir düzlüğün üzerinde ve tek başına yükselen dağlara tek dağ denir. Önceden de belirttiğim gibi Hüseyingazi dağı tek dağa örnektir.

Şehrimin dağları bu kadar. Şimdi de platolarından bahsedelim.

5.3 ANKARA'NIN PLATOLARI

Plato yüzlük düzlüklerdir. Ancak; bu yeryüzü şekilleri yüksekte oldukları için vadilerle parçalanmışlardır. İlimiz içerisinde yer alan en önemli plato Haymana Platosudur. Daha güneyindeki Cihanbeyli Platosunun bir devamı durumunda olan Haymana platosu Ankara ilinin güney ve güneybatısını kaplar. Tarımcılıkta çok önemli bir yeri vardır.

5.4 ANKARA'NIN OVALARI

Çevresine göre daha alçakta bulunan geniş düzlüklere ova denir. Ovalarda akarsular, kıvrımlar (menderes) yaparak akarlar.

Ankara'nın başlıca ovaları şunlardır:

Çubuk ovası, Karabasan dağlarının batısında, Çubuk ilçe merkezinin güneyinde yer alır. İçerisinden Çubuk çayı akar.

Mürtet (Akıncı) Ovası, Kuzeydoğu – Güneybatı yönünde uzanan Balaban (Ayaş) dağının doğusunda yer alır. İçerisinden ova çayı akar. Ovanın doğusunda Çiçek dağı yer alır. “ Mürtet Askeri Hava Limanı “ burada bulunur.

Ankara Ovası Ankara'nın batısında yer alır. Batıda doğru gittikçe genişler ve içerisinden Ankara çayı akar.

Balaban Ovası, bala'nın kuzeyinde yer alır. İçerisinden Balaban çayı akar.

Dalgalı bir ovayı andıran Ankara ili toprakları, sakarya ve Kızılırmak vadileri tarafından yarılmıştır.

İl toprakları içerisindeki diğer önemli yarıklar şunlardır:

- 1 Kuzeyden güneye doğru inen Aladağ ve Kirmir vadileri
- 2 Doğuda Hatip Çayı ve Delice Irmağı
- 3 Güneyde İncesu ve Balaban Deresi vadileri

Ankara ilinin yer şekilleri ile Türkiye'nin yer şekilleri birbirine bağlıdır.

5.5 ANKARA’NIN BAŞLICA AKARSULARI

Akarsu yeryüzünde ve yeraltında belirli bir yatak içinde, eğim boyunca sürekli ya da zaman zaman akan suların genel adıdır. Akarsuların çıktığı yere kaynak denir. Akarsuların en küçüğüne dere, derelerin birleşmesinden meydana gelen akarsulara çay adı verilir. Çaylar birleşince ırmak denilen büyük akarsular meydana gelir.

Ankara ili topraklarından ve İç Anadolu Bölgesinden iki büyük ırmak geçmektedir. Bunun biri Kızılırmak, diğeri Sakarya’dır. Öteki akarsular bu iki ırmaktan birinin kolu durumundadır.

Kızılırmak, yurdumuzun en uzun ve en büyük ırmağıdır. Yöremizde bulunan ve Kızılırmak ile birleşen en önemli akarsular Delice Irmağı ile Balaban Deresi’dir. Kızılırmak üzerinde kurulan Hirfanlı Barajı yurdumuzun en büyük barajlarından biridir. Kızılırmak üzerinde ve Ankara’nın sınırları içinde ikinci baraj ise Kesikköprü Barajı’dır.

1988 yılında yapımı tamamlanarak hizmete giren Çamlıdere Bayındır Barajı, göl hacminin büyüklüğü açısından ülkemizin sayılı barajlarından birisidir.

Sakarya denince akla Sarıyar Barajı ile Gökçekaya Barajı gelir. Bu ırmağa karışan başlıca akarsular Aladağ, Kırmir ve Ankara çaylarıdır. Sakarya ile birleşen en önemli su kolu olan Ankara (Engürü) çayı aynı zamanda Ankara’nın en büyük akarsuyudur. Ankara çayı, Çubuk çayı ile Hatip ve İncesu derelerinin birleşmesinden meydana gelmiştir, Ankara çayı Mürtet Ovasından gelen Ova Çayı’nı da aldıktan sonra Sakarya ile birleşir.

Çubuk Çayı, Çubuk I ve Çubuk II barajlarıyla ünlüdür. Yıllardan beri Ankara şehrinin suyu bu iki barajdan sağlanmaktadır.

Hatip Çayı, iki isimli bir akarsudur. Bu çay, Ankara şehrinden geçerken Bent Deresi adını alır. Hatip Çayı’nın bir kolu olan Bayındır Deresi üzerinde yapılan Bayındır Barajının kuruluş amaçlarından biri de Ankara şehrinin kanalizasyon artıklarını temizlemektir.

İncesu Deresinin bir adı da İmrahor Deresi’dir. Bu akarsuyun en ilginç yönü kaynağının Eymir Gölü olması ve çok ince akan dereciklerle beslenmesidir.

Kurtboğazı Barajı, Ankara’nın içme ve kullanma suyunun önemli bir kısmını sağlar.

5.6 ANKARA’NIN GÖLLERİ

Bölgemizde irili ufaklı bir çok göl vardır. En önemli göller şunlardır:

Tuz gölü, bölgenin ortasında yer alır; suları tuzludur. Tuz ihtiyacımızın önemli bir bölümünü buradan karşılarız. Türkiye'nin ikinci büyük gölüdür.

Akşehir ve Eber gölleri, Akşehir'in kuzeybatısında yer alırlar.

Sefer gölü, Kırşehir'in kuzeybatısında yer alır.

Bölgemizin baraj gölleri ise Kızılırmak üzerindeki Hirfanlı ve Kesikköprü, Sakarya ırmağı üzerindeki Sarıyar (Hasan Polatkan) ve Gökçekaya baraj gölleridir.

Ankara'nın gölleri

Tuz gölü, Ankara'nın güneydoğusunda yer alır. Konya, Ankara ve Aksaray illerinin birbirlerine en çok yaklaştığı yerde bulunur. Van gölünden sonra en büyük ikinci göldür.

Çok eski yıllarda yağışlı bir dönemde İç Anadolu Bölgesi'nde büyük bir göl oluşmuştu. Daha sonra bu gölün suları kuraklık nedeniyle buharlaşarak azaldı. İşte bu büyük gölden geriye kalan göl Tuz Gölü'dür.

Mogan Gölü Ankara'nın 25 km güneybatısında yer alır. Batısından Ankara – Konya kara yolu geçer, kuzeyinde ise Gölbaşı şehri vardır.

Çok önceleri Mogan gölünün bulunduğu yerde Kızılırmak'a akışı olan bir akarsu vardı. Daha sonraları Dikmen sırtlarından seller ve akarsularla taşınan kil, kum, çakıl v.s. ile bu akarsuyun vadisinin önü kapandı. Böylece bugünkü Mogan Gölü oluştu. Mogan gölünün önemi, çevresinde yapılan dinlenme tesisleriyle gün geçtikçe artmaktadır. Bu gölde tatlı su balıkları yaşamaktadır

Eymir Gölü Mogan Gölünün yaklaşık olarak 3 km kuzeyinde bulunur. Dinlenme yeri olarak kullanılır. Oluşumu Mogan gölünün oluşumuna benzer.

Karagöl Çubuk ilçesi sınırları içerisinde, ilçe merkezinin kuzeybatısında, dağlık alanda yer alır. Çevresinde modern dinlenme tesisleri vardır. Suyun temiz ve berraklığı dikkati çeker.

BARAJ GÖLLERİ

Kızılırmak üzerindeki Hirfanlı ve Kesikköprü ile Sakarya ırmağı üzerindeki Kurtboğazı baraj gölleri, ilimiz sınırları içerisinde, Bunlardan başka daha küçük boyutta barajlarımız dolayısıyla baraj göllerimiz bulunmakradır. Çubuk çayı üzerindeki Çubuk I, Çubuk II ve Çamlıdere Bayındır baraj gölleri ile Ankara'nın

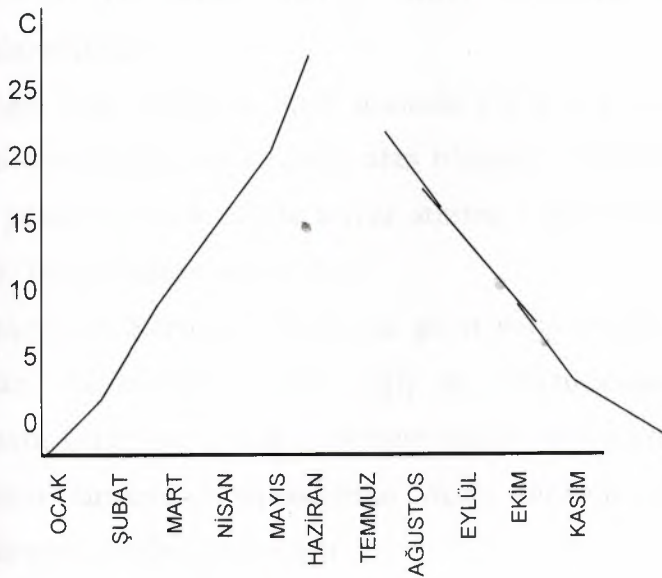
doğusundaki Bayındır baraj gölü bunlardandır. Bayındır barajı, Elmadağ'dan inen hatip çayı üzerinde kurulmuştur.

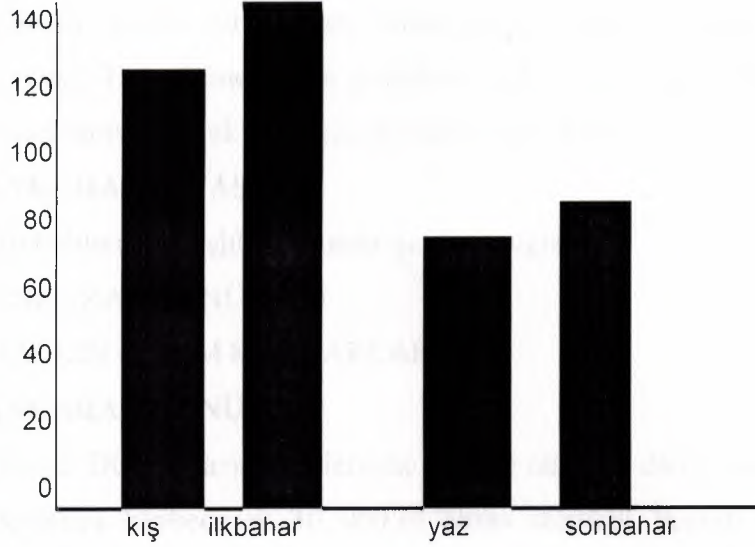
5.7 ANKARA'NIN İKLİM ÖZELLİKLERİ

Ankara'nın büyük bir bölümü İç Anadolu Bölgesinde, küçük bir bölümü ise Karadeniz Bölgesi içerisinde yer alır. Bu nedenle Ankara'da karasal iklim tipi görülür. Ilıman iklim kuşağındaki Ankara'da kışları az yağışlı ve soğuk, yazları ise sıcak ve kurak kara iklimi görülür. Ankara'da en fazla yağış ilkbahar mevsiminde düşer. Ancak kış mevsimindeki yağış miktarı, ilkbahar mevsiminde düşen yağış miktarına çok yakındır. Yıllık yağış 400 mm kadardır. Gece ile gündüz, yaz ile kış mevsimi arasında önemli sıcaklık farkları bulunur. Bununla beraber Ankara dört mevsimde de insanı rahatsız etmeyen bir iklime sahiptir.

Kış mevsiminde kar yağışları görülür. Yaz mevsimi ise sıcak ve kuraktır. En sıcak aylar Temmuz,(ortalama 23.1°) ve Ağustos (ortalama 1°) olarak belirlenmiştir. Kırkbeş yılın nisbi nem ortalaması % 60'dır. Yıllık ortalama sıcaklık ise 12°C 'ye yakındır.

Ankara'nın kuzey kesimi (Kızılcahamam, Nallıhan ve Çamlıdere ilçeleri) Karadeniz bölgesine girdiği için iklim tipinde de az da olsa farklılık gösterir.

5.8 ANKARA’NIN BİTKİ ÖRTÜSÜ

Ankara’da hem orman, hem fundalık ve hem de bozkırlara rastlamak mümkündür. Bu durum ilimizin kuzey kesiminde iklimin farklılaşmasından kaynaklanmaktadır.

Doğal bitki örtüsü ile iklim arasında çok büyük bir ilişki vardır. İç Anadolu Bölgesi yurdumuzun en az yağış alan bölgesidir. Onun için de bozkır halindedir. Kurak yerlerde seyrek otlarla bunlar arasına serpilmiş çalı ve dikenlerin meydana getirdiği bitki örtüsüne bozkır denir.

Ankara’nın Karadeniz Bölgesine giren veya ona komşu olan kuzey kesimleri ormandır. Ankara’nın en çok yağış alan Kızılcahamam, Çamlıdere, Nallıhan Beypazarı, Gündül ve Çubuk ilçelerinin dağlık yerleri ormanla kaplıdır. Ancak, bu ormanların tamamı, il topraklarının yüzde dördünü geçmemektedir. Üstelik bu ormanlarımızın çoğu niteliksizdir.

Bu orman örtüsü daha çok çam, meşe ve göknar ağaçlarından oluşur. Ayrıca, Ankara’nın yaklaşık 35 km güneyinde Beynam Ormanları vardır. İlimizde fundalık da yaygındır. İç Anadolu Bölgesinden yukarıda söz konusu edilen orman alanlarına

geçilirken genel ölçüdefundalıklara rastlanır. Bunun dışında, dağ yamaçlarında adacıklar halinde fundalıklar da görülür.

İlimizin büyük bir bölümü bozkırlarla kaplıdır. Bozkırlar kuzeyden güneye doğru yani; Tuz Gölüne doğru gidildikçe daha da cılızlaşır. Akarsu boylarında ve vadi tabanlarında çam ve söğüt ağaçlarına rastlanır.

6 ANKARA'DA YAŞAYIŞ

Bu bölümü şu konular altında inceleyeceğiz.

ANKARA'NIN NÜFUSU

HALKIN GEÇİM KAYNAKLARI

6.1 ANKARA'NIN NÜFUSU

Birinci Dünya Savaşı sonlarında şehirde nüfusun daha önce varabildiği sayının yarı kadarını kaybederek 30 000'in altına düştüğü tahmin ediliyordu. Bununla birlikte Türkiye devletine merkez seçildikten sonra bu nüfusun hızla arttığı 1926'da yapılan bir deneme sayımı sonuçlarından anlaşılmaktadır. (57 850) Ertesi yıl ilk resmi sayım, şehrin nüfusunun 74 553, 1935'teyse 122 720 olarak tespit etmişti. 1950'de nüfus 226 336 olmuş, 1955'te 451 241'e, 1960'da beş yıl içinde 200 000 artışla 651 241'e yükselmiş, 1965'deyse 905 000'i aşmıştır. Bu nüfusun şimdi ancak yedide bir kadarı (130 500) eski Ankara'yı içine alan kesimde yaşamakta, buna karşılık, Cebeci (204 600) Çankaya merkez (161 800) altındaki merkez- Yenidoğan (169 900) Yenimahalle (66 100), Bahçelievler (57 900), Keçiören Dikmen, Etimette ve Kayaş bölümlerinde yaşamaktadır. Eski Ankara'nın büyük ve küçük ölçekli iş semtleri durumuna geçen çevre kısmının şehir nüfusuna has önemini kaybetmesi, görünüşe bakılırsa devam etmektedir.

Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE)'nin verilerine göre, ilimizin nüfusu ile ilgili bazı özellikleri şu şekilde sıralayabiliriz.

- 1927 yılında yapılan ilk nüfus sayımına göre ilimizin nüfusu 404 581 idi. Bu nüfus her geçen gün artarak 1997'de 3 631 612'ye ulaşmıştır.
- İlimizde en fazla nüfus artışı (oran olarak) 1950-1955 yılları arasında, en az nüfus artışı ise 1975-1980 yılları arasında gerçekleşmiştir.
- Ankara'nın nüfus yoğunluğu (km²'ye düşen insan sayısı) 141'dir. Bu yoğunluk Türkiye'nin nüfus yoğunluğu (76) ile İç Anadolu Bölgesinin nüfus yoğunluğundan (55) daha fazladır.

- İç Anadolu Bölgesi başka bölgelere göç verirken ilimiz göç almaktadır.
- İlimizde çalışan nüfusun ekonomik faaliyetlere göre ayrımı oran olarak şöyledir.

Tablo 2

	HİZMET (İŞÇİ-MEMUR)%	TARIM %	İMALAT (ÜRETİM) %	TİCARET %	DİĞERLERİ (İNŞ.,MALİ İŞL ULAŞTIRMA)%
ANKARA	35	18	13	12	22
İÇ ANADOLU	18	50	10	7	15
TÜRKİYE	14	53	11	8	14

- Ankara'da okuma yazma oranı yüksektir. (% 90) Türkiye 'de okuma yazma oranı % 81, iç Anadolu Bölgesinde ise % 852tir.

Ankara'da 24 ilçe 926 köy bulunmaktadır. 3 231 782 olan il nüfusunun yaklaşık % 88'i şehir nüfusu olup, geri kalan % 12'si köylerde oturmaktadır. Şehir nüfusu 1985 yılına göre yaklaşık % 11 oranında artarken, köy nüfusundaki artış % 0.1 civarında olmuştur.

Yine 1990 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre nüfusun yaklaşık % 72'si Büyük Şehir Belediyesi sınırlarındaki ilçelerde oturmaktadır.

Geçmiş yıllar gözönünde bulundurulduğunda en çok göç alan ikinci il olan Ankara'da göç oranının yaklaşık % 8.4 şeklinde gerçekleşmesi beklenmektedir. İl nüfusu projeksiyonunda veri alınan 1985-1990 yılı uyarınca 2010 yılında Ankara'nın nüfusunun 4 645 022 olacağı tahmin edilmiştir.

1993 yılı itibariyle Ankara'daki üniversitelerde 114 701 kişi öğrenime devam etmektedir. Üniversitelere göre öğrencilerin dağılımı aşağıdaki gibidir.

Tablo 3

ÜNİVERSİTE	ÖĞRENCİ SAYISI	%	ÖĞRETİM ELEMANI
ANKARA ÜNİVERSİTE.	32 902	29	3272
GAZİ ÜNİVERSİTESİ	34 533	30	2325
ODTÜ	16 616	15	1919
BİLKENT	7 486	6	641
HACETTEPE	23 164	20	2918
TOPLAM	114 700	100	11 074

Ankara'nın başken olması nedeniyle de çok sayıda özel ve kamu hastanesi bulunmaktadır. Kamu hastanesinin 13 bin 379 yatak sayısına karşılık 8 özel hastanenin 596 yatak kapasitesi bulunmaktadır. Ayrıca Askeri hastanelerin de bulunduğu Ankara tüm Türkiye'ye sağlık hizmeti vermektedir.

1997 yılında yapılan genel nüfus sayımında Ankara'da 3 milyon 631 612 kişinin yaşadığını söylemiştik. Kırıkkale'nin il olması ile Keskin, Karakeçili, Delice, Sulakyurt ilçeleri Kırıkkale'ye bağlanmıştır. Bu durum Ankara'nın nüfusunda azalmaya neden olmuştur.

Ankara nüfusunun büyük bir bölümü il merkezi olan Ankara Büyük Şehrinde yaşamaktadır. (1997 nüfus sayımına göre 3 016 114 kişi) bunun en önemli nedenleri: Ankara'nın başkent olması, iş olanaklarının çokluğu, eğitim ve sağlık gibi hizmetlerin merkezi durumunda olmasıdır. Son yıllarda, Ankara ile birlikte Sincan, Kazan, Gölbaşı, Polatlı gibi Ankara'ya yakın yerlerin nüfusu da hızla artmaktadır. Köy nüfusu ise giderek azalmaktadır.

Tablo 4

Ankara İlçelerinin Nüfusu ve Yüz Ölçümleri

İLÇENİN ADI	NÜFUS SAYIMI			YÜZ ÖLÇÜMLERİ KM2
	TOPLAM	ŞEHİR	KÖY	
ALTINDAĞ	380 212	374 697	5 515	185
ÇANKAYA	735 328	729 596	5 732	157
ETİMESGÜT	113 787	112 659	1 128	510
GÖLBAŞI	48 937	30 192	18 745	1810
KEÇİÖREN	615 021	588 117	26 904	7595
MAMAK	402 082	389 229	12 853	180
SİNCAN	221 320	206 093	15 227	364
YENİMAHALLE	499 427	487 019	12 408	399
AKYURT	16 338	6 099	10 239	-
AYAŞ	18 632	6 257	12 375	1158
BALA	36 387	5 903	30 484	3018
BEYPAZARI	47 628	32 141	15 487	1868
ÇAMLIDERE	21 778	11 541	10 237	650
ÇUBUK	64 484	35 723	28 761	1502
ELMADAĞ	39 235	20 966	18 269	573
EVREN	6 797	4 917	1 880	212
GÜDÜL	22 862	6 509	16 353	419
HAYMANA	50 770	10 900	39 870	2367

KALECİK	26 556	14 463	12 093	1318
KAZAN	25 533	12 302	13 231	560
KIZILCAHAMAM	37 665	16 641	21 024	1785
NALLIHAN	40 334	16 951	23 383	1967
POLATLI	104 977	71 818	33 159	3789
Ş.KOÇHISAR	55 522	40 596	14 926	1520
TOPLAM	3 631 612	3 231 329	400 283	

1997 YILI GENEL NÜFUS SAYIMINA GÖRE DÜZENLENMİŞTİR.

Ankara, Cumhuriyetin kuruluşundan önce 30 bin nüfuslu bir yerdi. 13 Ekim 1923 tarihinde başkent olduktan sonra Ankara'nın nüfusu hızla artmaya başlamıştır.

Yıllara göre nüfus artış durumu aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 5 (Resim 7)

SAYIM YILI	ŞEHİR NÜFUSU	KÖY NÜFUSU	TOPLAM NÜFUSU
1927	99 066	305 515	404 581
1935	152 695	381 330	534 025
1940	188 695	414 549	602 965
1945	279 491	416 035	695 526
1950	348 552	471 141	819 693
1955	551 364	569 500	1 120 864
1960	783 851	537 529	1 321 380
1965	1 069 761	574 541	1 644 302
1970	1 467 304	574 354	2 041 658
1975	1 997 980	587 303	3 585 293
1980	2 238 967	615 722	2 854 689
1985	2 737 209	569 118	3 306 327
1990	2 840 095	399 907	3 240 002
1997	3 231 329	400 283	3 631 312

6.2 HALKIN GEÇİM KAYNAKLARI

Geçim kaynakları genel olarak aşağıdaki biçimde gruplandırılmaktadırlar.

- Tarım
- Endüstri
- Hizmetler

A ANKARA'DA TARIM

Çiftçilik, ormancılık ve balıkçılık yapılan tarımın başlıca kollarıdır. Ankara ilinin köy ve kasabalarında yaşayan halkın büyük bir kısmı çiftçilikle geçinir. İlimizin hemen bütün yörelerinde bol miktarda buğday, arpa ve yulaf yetiştirilir.

Ankara ili yetiştirdiği hububat yönünden Konya'dan sonra türkiye'de ikinci sırayı almaktadır.

Türkiye'nin en iyi buğdayı Polatlı ilçesinde yetiştirilmektedir. Ankara ili pirinç üretimi yönünden türkiye'nin önde gelen illerinden biridir. İlin elverişli topraklarında fasulye, nohut, mercimek gibi baklagiller de yetiştirilir.

İlin sulanabilen topraklarında sebze yetiştirilir. Ankara ilinde meyvecilik de gelişmektedir. En çok yetiştirilen meyve üzümdür. Üzümden sonra elma, armut, dut gelir. İlin kırsal kesiminde yaşayan halkın büyük çoğunluğu çiftçilik yapar.

Ankara ilinde ve özellikle Ankara şehri çevresinde kümes hayvancılığı da gün geçtikçe gelişmektedir. Küçükbaş hayvanlar arasında en çok yetiştirilen ve en ünlü olan tiftik keçisidir.

Ankara ili sınırları içinde orman azdır. Bu nedenle ormancılık önemli bir geçim kaynağı değildir. Ankara ilinde balıkçılık yapıp, geçimini bu işten sağlayanlar çok azdır. Son yıllarda Hirfanlı ve Sarıyar baraj göllerinde balık üretimi de yapılmaktadır. Göllerde ve akarsularda balık avlayan pek az sayıdaki yurttaş, bunları özellikle kasabalarda pazarlamaktadır.

Ankara ilinde 927 yerleşim biriminde 85bin 069 hane halkından 68bin512'si tarımla veya hayvancılıkla uğraşmaktadır. Sadece hayvancılıkla uğraşan hane halkı sayısı 3bin 026'dır.

Yerleşim yerlerinde arazinin 6 554 775 dekarı tarım arazisi olarak kullanılmaktadır. 5milyon 934 bin 299 dekar arazi sulanabilmektedir. Tarla arazisi olarak kullanılan 5 milyon 487 dekarında buğday, 1 milyon 368 bin 690 dekarında arpa tarımı yapılmakta geri kalan 1 milyon 023 bin 790 dekar arazide ise diğer ürünler yetiştirilmektedir.

Toplam 373 bin 834 dekar sebze arazisinin büyük bölümünde domates, kavun, fasulye, hıyar gibi sebzeler yetiştirilmektedir.

Ankara tarımında önemli yer tutan hayvancılığın son yıllarda gerilediği görülmektedir. 310 bin 890 büyükbaş hayvanın 303 binini sığır, kalanını manda oluşturmaktadır. 1 milyon 658 bin 886 küçükbaş hayvandan 1 milyon 276 binini koyun oluştururken, 345 bin 117 ile tiftik keçisi ikinci sırayı almaktadır.

B ANKARA İLİNDE ENDÜSTRİ

Ankara şehri ve çevresindeki diğer bazı yerleşim yerleri geliştikçe endüstri de gelişmeye başlamıştır.

Endüstri altı ana kola ayrılır.

- Besin endüstrisi
- Dokuma endüstrisi
- Ağır maden endüstrisi
- Toprak endüstrisi
- Orman endüstrisi
- Kimya endüstrisi

Bu altı kolun ilimizdeki durumunu inceleyelim.

Ankara İlinde Besin Endüstrisi

İlimizde hayvansal ve bitkisel besin üreten birçok fabrika veya atelye vardır. Bunların en önemlileri şunlardır.

- Süt ve süt ürünleri fabrikaları
- Şeker ve şeker ürünleri fabrikaları
- Un fabrikaları
- Makarna ve İrmik fabrikaları
- Ekmek fabrikaları
- Bira fabrikaları
- Şarap fabrikaları
- Gazoz fabrikaları
- Yem fabrikaları v.b

Ankara İlinde Dokuma Endüstrisi

Ankara ilinde birçok dokuma ve giyim atelyesi vardır. Bunların çoğu Ankara şehrinde dir. Dokuma ve giyimle ilgili el sanatları, fabrikaların çoğalması nedeniyle, artık bir geçim kaynağı olmaktan çıkmıştır. Ancak şerflikoçhisar ve Haymana yörelerinde halı ve kilim dokumacılığı, Nallıhan yöresinde iplik bükme v.b el sanatları şimdi de sürdürölmektedir.

Ankara İlinde Toprak Endüstrisi

Nüfus artışının doğal sonucu olarak konut ihtiyacı da büyümektedir. Konut ihtiyacı ise toprak endüstrisinin hızla gelişmesine yol açmaktadır.

İlde toprak endüstrisinin yoğun olduğu yerler şunlardır.

- İncesu deresi, Çubuk çayı v.b gibi akarsu vadilerinde kurulu tuğla ve kiremit fabrikaları
- Hasanoğlu, Dikmen v.b. yerlerdeki kireç ocakları
- Gölbaşı, Dikmen, Yenikent v.b. yerlerdeki taş ocakları
- Yenimahalle'de kum ocakları
- Çeşitli yerlerdeki briket ve beton boru atelyeleri
- Çimento fabrikaları (Elmadağ ve Ankara)
- Ankara şehrindeki işşe, ayna, oto camı fabrikaları
- Ayaş'ta topraktan yapılan su testileri

Ankara İli Orman Endüstrisi

İlimizde orman ürünlerini işleyen birçok fabrika ve atelye vardır. 200 kadar kereste fabrikasını, Makina Kimya Endüstrisi kurumunun Kontraplak fabrikasını, Etimesgut'ta kurulmakta olan Kendir – talaş Fabrikasını bu arada saymak gerekir. Orman ürünlerini işleyen fabrika ve atelyelerin çoğu Ankara şehrinde Siteler bölgesindedir.

Ankara İlinde Maden Endüstrisi

Ankara ili sınırları içinde çeşitli madenler vardır. Ancak bunların yatakları küçüktür. Onun için de işletilememektedir. Bu yüzden geçimini madencilikten sağlayan insan sayısı çok azdır.

Ankara ilindeki madenlerin başlıcalarını şöyle sıralayabiliriz.

- Nallıhan yöresinde linyit
- Haymana, Kalecik ve Polatlı'da manganez
- Beypazarı'nda soda yatakları
- Ayaş ve Bala'da alçı taşı
- Çubuk ve nallıhan'da mermer yatakları

Ankara ilinde maden azdır ama önemli bazı ağır maden kuruluşları vardır. Bunların başlıcaları şunlardır.

- MKE'nin savaş araçları ve makina fabrikaları
- Ankara'da Türk Traktör Fabrikası
- Ankara Şehrindeki demir atelyeleri

- Ankara şehrindeki inşaat araçları fabrikaları
- Aselsan, Roketsan gibi askeri amaçlı üretim yerleri

Ankara İlinde Kimya Endüstrisi

İlimizdeki kimya endüstrisi kuruluşları Ankara şehrinde toplanmıştır. Bunların başlıcaları şunlardır.

- Elmadag ve Mamak'taki barut fabrikaları
- İlaç fabrikaları
- Temizleme tozu fabrikaları
- Boya ve vernik fabrikaları

Ankara ilinde geçimini endüstriden sağlayanların oranı bir hayli yüksektir.

Tablo 6 1993-1994 YILLARININ FAALİYET SONUÇLARI AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

	1993	1994	DEĞİŞİM	1993	1994	DEĞİŞİM
	ASO TOPLAMI	ASO TOPLAMI	%	ASOL ÖZEL	ASOL ÖZEL	%
ÜRETİMDEN SATIŞLAR	113838755	148050773	29.8	21211349	36734568	72.2
SATIŞ HASILATI	164653438	240773471	462	22187699	39635584	78.8
BRÜTKATMA DEĞER	50054398	63406988	26.7	7413040	15548814	109.7
ÖZ SERMAYE	75635326	144040200	90.4	5560259	12136165	118.3
NET AKTİFLER	221994486	419337407	88.9	22461076	44556377	98.4
BİLANÇO KARI	4777679	13068659	173.5	2944732	8215721	179.0
İHRACAT (TL)	5151523	17046885	230.9	2208000	6031392	173.0
ÜCRET ÇALIŞANLAR (AD)	155634	91027	-41.5	22920	18874	-17.7

Tablo 7 ASO ÜYESİ FİRMALARIN 500 BÜYÜK FİRMA İÇİNDEKİ PAYI

	500 BÜYÜK FİRMA İÇİNDE ASO ÜYESİ FİRMALARIN PAYI %		500 BÜYÜK FİRMA İÇİNDE ASO ÜYESİ ÖZEL FİRMALARIN PAYI %		ÖZEL SEKTÖR BÜYÜK SANAYİ KURULUŞLARI İÇİNDE ASO ÜYESİ FİRMALARIN PAYI %	
	1993	1994	1993	1994	1993	1994
ÜRETİMDEN SATIŞLAR	18.6	14.4	3.5	2.8	5.4	4.6
SATIŞ HASILATI	21.8	15.4	2.9	2.5	4.7	4.2
BRÜTKATMA DEĞER	21.1	14.8	3.1	3.6	5.4	6.9
ÖZ SERMAYE	49.7	40.4	3.7	3.4	7.3	6.2
NET AKTİFLER	33.2	29.2	3.4	3.1	6.7	6.4
BİLANÇO KARI	25.6	17.9	15.8	11.3	6.8	7.8
İHRACAT (TL)	6.9	6.3	3.0	2.2	3.6	2.7
ÜCRETÇALIŞANLAR (AD)	24.8	15.3	3.7	3.2	7.5	6.4

Ankara'nın Türkiye ekonomisindeki yerini daha iyi anlaşılması için İSO tarafından yapılan 500 büyük firma araştırmasını analiz etmek gerekmektedir. 1994 yılı itibariyle Türkiye'nin 500 büyük firması içine giren Ankara sanayi Odasına kayıtlı 36 firmanın, cari olarak faaliyet sonuçları şöyledir. (Özel firmanın adının açıklanmaması isteğiyle çalışmalar 35 firma üzerinde yoğunlaştırılmıştır.) İncelen 35 firmanın 10'u kamuya, 25'i özel kesime aittir. Değerlendirilen 35 ASO üyesi kuruluşun üretimden satışlar 1994 yılında yüzde 29.8 artarak 148 050 773 milyon lira olmuştur. ASO üyesi firmalar 500 büyük firma içinde üretimden satışlarda yüzde 11.4 paya sahiptir. ASO üyesi özel sektör firmalarının üretimden satışlarda yüzde 73.2'lik bir artış göstermiştir. ASO üyesi özel firmalar üretimden satışlarda yüzde 2.8'lik pay alırken, 429 özel sektör büyük sanayi kuruluşlar içinde yüzde 4.6'lık bir pay elde etmişlerdir. ASO üyesi firmaların satış hasılatı 1994'te 240 773 471milyon TL olmuştur. 39 635 584milyon TL'lik satış hasılatı elde eden ASO üyesi özel firmalar 1993'e'göre yüzde 78.8'lik bir artış elde etmiştir. Özel firmaların 500 büyük firma içindeki payı ise yüzde 4.2 olarak gerçekleşmiştir.

Brüt katma değer ise 63 406 988milyon TL olarak gerçekleşmiştir. 500 büyük firma içinde ASO üyesi firmaların bilanço karı 13 068 859 milyonTL olarak gerçekleşmiş 500 büyük firma içinde ise yüzde 17.9'luk bir pay elde etmiştir.

500 büyük sanayi kuruluşu içinde yer alan ASO üyelerinin net aktif tutarı yüzde 88.9'luk bir artışla 419 337 407milyon TL olarak gerçekleşmiştir. ASO üyesi özel firmaların net aktifleri yüzde 98.4'lük bir artış göstererek 44 556 377milyon TL olmuştur. Net aktifler açısından 500 büyük firma içinde ASO üyesi firmalar yüzde 29.2'lik bir pay alırken özel firmalar payı yüzde 3.1 olmuştur.

C ANKARA'DA HİZMETLER

Tarım ve endüstri alanında çalışanlar mal üretirler. Hizmetlerde çalışanlar mal üretmezler; fakat çok önemli bazı ihtiyaçları karşılarlar.

Hizmetleri şöyle gruplandırabiliriz.

- Enerji hizmetleri
- Ulaştırma hizmetleri
- Turizm hizmetleri
- Ticaret hizmetleri
- Kamu hizmetleri

Ankara İlinde Enerji Hizmetleri

Tezek, odun, kömür, petrol, su ve doğalgaz başlıca enerji kaynaklarıdır. En çok kullanılan enerji türü elektriktir. İlimizin enerji hizmetlerinde birçok mühendis, teknisyen, işçi ve memur çalışır ve geçimini bu işten sağlar.

Ankara İlinde Ulaştırma Hizmetleri

Ankara'nın ülkemizin ortasında yer alması, geniş ova ve platoların bulunması nedeniyle ulaşım bakımından elverişli bir konumdadır. Ankara demir ve karayolları kavşağında bulunur. Ankara'nın bir avantajlı durumu konumundan ve yeryüzü şekillerinin sadeliğinden kaynaklanır. İlimizde, ülkemizin en büyük ve en gelişmiş hava limanlarından biri olan Esenboğa Hava Limanı vardır. Çubuk ovasında yer alan bu hava limanında içerisinde Türk Hava Yolları (THY) uçaklarının da bulunduğu birçok havayolu şirketi hizmet verir. Şehir içinde kara yolu ulaşımı çok önemlidir. Başlıca ulaşım vasıtaları; belediye ve özel halk otobüsleri, dolmuşlar, taksiler, özel otolar, servis araçları ve metro'dur.

Ankara'nın yakın çevresine demiryolu ile de ulaşım yapılmaktadır. Sincan-Ankara-Elmadağ hattında banliyö treni işlemektedir. Ankara'da Metro ve Ankaray adı verilen hafif raylı sistem de devreye girmiştir. Bu sistem oldukça hızlı hareket eden vagonlardan oluşur. Aşti-Kızılay-Dikmen ve Kızılay-Ulus-Batıkent arasında ulaşım sağlanmaktadır.

Haberleşme de önemli bir ulaştırma hizmetidir. Mektup, telgraf, telefon, teleks ve telsiz önemli haberleşme araçlarıdır. Haberlerin bu araçlarla alıp verilmesi hizmetlerini genel olarak Posta İşletmesi örgütü yürütür. Faks da yeni bir haberleşme aracıdır. Gazete, dergi, kitap ve benzeri basılı yayınlar da haberleşme aracıdır. Bu araçlardan yararlanmayı yayınevleri ve benzer kuruluşlar sağlar. Cep telefonları haberleşmenin en büyük bölümünü almıştır. Ankara şehri Türkiye'nin ve dünyanın en önemli haberleşme merkezlerinden biridir. Bütün bu işlerde de çok sayıda insan çalışır ve ailesini bu işlerden elde ettiği kazançla geçindirir.

Ankara İlinde İnşaat Hizmetleri

Bina yapımında birçok mühendis, teknisyen, işçi ve memurun çalıştığını hepiniz bilirsiniz. Bunlar geçimlerini bu hizmet dalından sağlar.

Ankara İlinde Turizm Hizmetleri

Dinlenme, eğlenme, görüp inceleme gibi amaçlarla yapılır. İnsanlar yalnız dinlenmek ve eğlenmek için geziye çıkmazlar. Dinsel inançlar, ticaret, sağlık, öğrenim, spor gibi nedenlerle de geziye çıkabilirler. Bu tür geziler de turizme girer. Yurt içinden ve yurt dışından gelen turistlerin birçok ihtiyacı vardır. Bu ihtiyaçları karşılamak için çok sayıda işyeri faaliyet gösterir.

Ankara İlinde Ticaret Hizmetleri

Ticaret işlerinde çalışanlar;

- Malı üretim yerinden alır.
- Alınan malı satış yerine getirir ve depo eder.
- Malı dükkan, mağaza, Pazar, panayır gibi yerlerde alıcıya satar.

Ankara ilinin ticaret merkezi Ankara Şehridir. Ankara Şehri yalnız ilin değil, İç Anadolu Bölgesi'nin ve Türkiye'nin de en büyük ticaret merkezlerinden biridir. Ankara'nın kara, demir ve hava yollarıyla yurdun her tarafına bağlanmış olması Ankara'ya iş takibi için gelenlerin fazlalığı, birçok banka merkezinin Ankara'da bulunuşu ticaret hayatını canlı tutmaktadır. Sincan, Polatlı ve Şerflikoçhisar şehirleriyle Çubuk ve Beypazarı ilçeleri de ticaretin yoğun olduğu yerleşim merkezleridir.

İl halkının önemli bir kısmı ticaret yaparak veya ticaret işlerinde çalışarak geçimini sağlamaktadır. Bir yerleşme yerindeki veya bir ülkedeki halkın tümüne kamu denir. Halkın tümünü ilgilendiren hizmetlere de kamu hizmetleri adı verilir. Köy, kent ve yurt yönetim örgütleri kamunun işlerini görmek için kurulmuşlardır. O halde devlet ve belediye örgütlerinde çalışanlar kamu hizmeti görmektedirler. Ankara'da çeşitli eğitim kurumları vardır. İlkokul, ortaokul ve liselerde yaklaşık olarak 693 900 öğrenci öğrenim görmektedir. Bu okullarda görev yapmakta olan öğretmen sayısı ise 27 000 kadardır. Ankara'da ayrıca Ankara, Gazi, Hacettepe, Bilkent, Başkent, Ortadoğu Teknik, Çankaya, Maltepe Üniversiteleri ve bunlara bağlı fakülteler ile yüksekokullar vardır. Ankara bir memur şehridir. Bu söz çok doğrudur. Hem Ankara ilinin hem de Türkiye'nin kamu hizmetlerini görenlerin önemli bir bölümü Ankara şehrinde oturmaktadır.

7 ANKARA'DA TURİZM

Turistlerin ilgilendikleri konular şunlardır.

A- Doğal zenginlikler

B- Tarihsel zenginlikler

C- Folklör (Halk Bilgisi)

7.1 ANKARA'NIN DOĞAL ZENGİNLİKLERİ

Turistler doğal güzellikleri görmek, tanımak ve oralarda boş zamanlarını dinlenerek geçirmek ister.

ANKARA'DAKİ EĞLENME VE DİNLENME YERLERİ

DAĞLARIMIZ

Elma dağı

Ayaş beli

Hüseyingazi dağı

KAPLICALARIMIZ

Haymana kaplıcaları

Kızılcahamam kaplıcaları

Ayaş içmeleri

GÖLLERİMİZ

Mogan gölü

Eymir gölü

Tuz gölü

ORMANLARIMIZ

Kızılcahamam ormanları

Beynam ormanları

Çubuk ormanları

Akyurt ormanları

Çamkoru ormanları

Çamlıdere ormanları

BARAJLARIMIZ

Çubuk I barajı

Çubuk II barajı

Kurtboğazi barajı

Bayındır barajı

Hirfanlı barajı

Sarıyar barajı

Kesikköprü barajı

Çamlıdere barajı

PARKLARIMIZ

Atatürk Orman Çiftliği

Söğütözü

Gençlik parkı

Hisar Parkı

Kurtuluş Parkı

Abdi İpekçi parkı

Kuğulu Park

Seğmenler Parkı

Botanik Bahçesi

50. Yıl Parkı

Demetevler Parkı

Altınpark (Eski Golf Kulübü)

SPOR ALANLARIMIZ

Oyun ve spor alanları iç ve dış turizm yönünden büyük önem taşır. Spor hem doğadan yararlanmayı sağlar, hem de insan ilişkilerini geliştirir. İlimizde birçok spor alanı vardır.

19 Mayıs Stadyumu

Şehir Stadyumu

Cebeci Stadyumu

Ankaragücü Stadyumu

Atatürk Spor Salonu

Selim Sırrı Tarcan Spor Salonu

100. Yıl Yüzme Havuzu

Atlı Spor Kulübü

Kurtuluş Parkı Buz Paten Sahası

Kapalı Buz Paten Salonu

Paraşüt Kulesi

Yeşil Halı Futbol Sahaları

İlimizde yukarıda yazılı olanlar dışında da birçok doğal zenginlik kaynağı vardır.

7.2 ANKARA'NIN TARİHSEL ZENGİNLİKLERİ

Ankara ilinin tarihsel zenginliklerini iki bölümde inceleyebiliriz.

A Tarihsel Yapılar ve Anıtlar

B Müzeler

A İLİMİZDE TARİHSEL YAPI VE ANITLAR

Ankara ilinde bulunan başlıca tarihsel yapı ve anıtlar şunlardır:

- Etilerden kalma Gavur Kalesi
- Frikyalılardan kalma Gordion Kenti
- Bütün uygarlıkların izlerini taşıyan Ankara kalesi
- Romalılardan kalma aşağıdaki anıtlar

Julianus Sütunu

Augustus Tapınağı

Kalecik Harabeleri

Roma Hamamı

- Selçuklulardan kalma aşağıdaki yapılar

Camiler, medreseler ve köprüler

- Osmanlılardan kalma cami ve medreseler
- Türkiye Cumhuriyeti döneminde yapılmış çok sayıda yapı ve anıt vardır. Örneğin Anıtkabir, gökdelenler, fakülteler, hastaneler, banka merkezleri, parklar, köprüler, tiyatrolar, çeşitli heykeller, kütüphaneler, müzeler.

B MÜZELER

Ankara ilinde birçok müze vardır. Bunların en önemlileri Ankara Şehrindedir. İlimizde bulunan başlıca müzeler şunlardır.

YASSIHÖYÜK MÜZESİ : Yassihöyük Köyü Müzesi, Gordion şehrinin yanında kurulmuştur. Müzede Gordion ve yöresinde yapılan kazılardan çıkan Frik yapıtları sergilenmektedir.

DDY MÜZESİ : Atatürk'ün Ankara'ya gelişinde ilk gece yattığı yerdir. Ayrıca, demiryolları ile ilgili eski yapıtlar da bu müzede sergilenmektedir.

MTA MÜZESİ : Tabiat tarihi müzesidir.

LOKOMOTİF AÇIK HAVA MÜZESİ : Celal Bayar Bulvarındadır.

CUMHURİYET MÜZESİ : İkinci T.B.M.M. binasındadır.

ATATÜRK MÜZESİ : Bu müze Anıtkabir'dedir. İçinde Atatürk'e ait eşyalar vardır.

ATATÜRK'ÜN EVİ : Çankaya'daki bu ev, Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı sırasında kaldığı yerdir. Cumhurbaşkanlığı Köşkü bahçesinde bulunan bu yer şimdi müze haline gelmiştir.

ATATÜRK'ÜN DOĞDUĞU EV : Atatürk'ün 100. Doğum yılı nedeniyle Ankara Ticaret Odası tarafından yaptırılmıştır. (Gazi Orman Çiftliğindedir.)

T.B.M.M MÜZESİ : Burası ilk T.B.M.M'nin çalıştığı yerdir. Kurtuluş Savaşı yıllarına ait belgeler sergilenmektedir.

ALAGÖZ KÖYÜ MÜZESİ : Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı sırasında kaldığı ev olup, müze haline getirilmiştir. (Bu müze Ankara-Polatlı yolunun güneyindedir.)

ANKARA ARKEOLOJİ MÜZESİ : 1932 yılında bütün hitit plastik eserlerini bir müzede toplamak maksadıyla ankara kalesinin eteğindeki Mahmutpaşa bedesteni ve Mehmedpaşa hanı onarıldı. Bedesten kısmı 1461-1471 yılları arasında Fatih Sultan Mehmet'in sadrazamlarından Mahmut Paşa tarafından yaptırılmıştır. Müze kısım kısım ziyarete açıldı. M.Ö 1400-1200 yıllarına giren ve Hitit İmparatorluğu devrine ait Alacahöyük kale kapısı ve bu kapının iki tarafını süsleyen sfenkslerin mülajları: karkamış'ın hitit sanatı özelliğini (M.Ö X. yüzyıl) taşıyan kalesinin, Su kapısı adı verilen kısmındaki kabartmalar: Sakça gözü'nün (M.Ö VIII. Yüzyıl) saray kapısı kabartmaları ve Malatya Aslantepe sarayı kabartmaları. Kazılarda bulunuş durumu ölçü ve sıralarına göre yerleştirilerek önce iç salaon teşhire açıldı. (1946) M.Ö VIII. Yy başlarına ait Ankara taşı üzerine yapılmış kabartmalarKöylütolu yazıtı, Havuzköy arslanı ve Boğazköy kral kapısı savaş tanrısı da bu seri kabartmalar arasında yer aldı ve böylece Orta Anadolu'da belli başlı hitit merkezlerinde yapılan kazılarda açığa çıkarılan küçük sanat eserleri ve plastik malzeme bu müzede toplandı. M.Ö 3000 yıla ait Anadolu'nun çeşitli kültür eserleri hitit sanatının en güzel belgeleri ve frik sanatına ait buluntular 1951 bedesten'in büyük salonunda teşhire başlandı. Salonun iki yan kenarını kaplayan bölümün restorasyonu tamamlanınca kronolojik bir sıra içinde insanoğlunun mağaradan ziraati bilen yerleşik kültür geçişine kadar aşağı yukarı M.Ö 6000'den Frik ve Urartu devrinin sonuna ait eserler teşhire konuldu. Bu teşhir şu sıraya göre yapıldı: Tarih öncesi devirler; Paleolitik çağ, neolitik çağ,

kalkolitik çağ, eski bronz çağı. Tarihi devirler: Asur ticaret kolonileri çağı, eski Hitit Devleti ve Hitit imparatorluğu çağı, geç Hitit çağı, Frig çağı, Urartu çağı.

Ankara Arkeoloji Müzesi Türkiye'nin en modern müzesi olarak devamlı bir gelişme göstermektedir. Müzenin tanzim edilmemiş kitaplığında üçbin kitap yer alır. ANKARA ETNOGRAFYA MÜZESİ : Eski Ankara'nın Namazgah tepesinde 1925 yılında yapılmaya başlandı. 1927'de tamamlanarak 1930'da ziyarete açıldı. Müze 10 salon, arşiv, kütüphane, depo ve idare bürolarından ibarettir. Giyim salonunda mankenler üzerinde Anadolu kadın ve erkek giyimlerinden çeşitli örnekler; işlemeler salonunda Anadolu'nun çeşitli bölgelerinden derlenmiş işlemeler, bohçalar, yatak örtüleri, tütün, para, saat ve mühür keseleri, yağlık ve peşkirler. Halı ve kumaş salonunda, Anadolu Osmanlı Devri halı ve kilimleriyle birlikte XVII. yy kumaşları, çatma kadifeler ve dokuma kuşaklar. Bakır eşyalar salonunda, Anadolu bakır işçiliğinden örnekler (sini, tas, kazan, maşrapa, sahan gibi mutfak eşyaları) teşhir edilir.

Türk odası adlı yerde, Ankara'da XVII. yüzyıla ait bir misafir odası düzenlenmiş, tasavvuf ve tarikat tarihi ile ilgili koleksiyonları ihtiva eden Bektaşî, Mevlevî, Rufai tarikatlarına ait giyimler nefirler, keşküller, müzik aletleri, teberler v.b tarikat eşyaları salonunda, arap harfleriyle Türk ve Tezhip sanatını temsil eden levhalar, yazmakitaplar ferman ve beratlar, Yazı salonunda, Selçuklu ve Osmanlı devri ahşap eserleri (mimbeler, vaiz kürsüsü ve mezar sandukaları, ahşap mihrap ve rahleler, kapılar) ahşap eserler salonunda sergilenmiştir. 1966 yılında ölen Besim Atalay'ın sağlığında Etnografya Müzesi'ne bağışladığı islami devirlere ait çini, kumaş, ahşap ve madeni eserlerden müteşekkil özel koleksiyon için bir Besim Atalay Salonu vardır. Müzenin girişindeki Şeref holünde ise Etnografya Müzesi'nin çeşitli seçkin eserleri teşhir edilir. Şeref holünde mermer kaplamalı bir bölümde Atatürk'ün 15 yıl süreyle (1938-1953) duran katafalkının yeri bir plaketle işaretlenmiştir. Müzenin koridorlarında da çini, cam porselen, kesici ve ateşli silahlar ile çeşitli sanat ve etnografya eserleri vitrinlerde sergilenmektedir. Müzenin aynı adı taşıyan tanzim edilmemiş kitaplığında üçbin kitap yer alır.

ANKARA KALESİ : Ankara'nın ortasında yalçın bir tepe üzerindeki kalenin yapıldığı tarih kesin olarak bilinmiyor. Bazı tarihler tarih öncesi devirde kalenin bulunduğu yerde insanların yaşadığını yazar. Bazıları da kalenin Hititler tarafından

yapıldığını söyler. Bir üçüncü söylentiye göre kale, Ankara şehrini kuran Frig kralı Midas tarafından yaptırılmıştır. Romalılar Galata'yı ele geçirdikleri zaman Tektosa'lar Ankara Kalesi'ne sığınmışlardı. Bu olay bize kalenin M.Ö II.yy'da var olduğunu gösterir. Arapların VII. yy ortalarında ve VIII. Yy başlarında Bizans'ı sıkıştırdıkları sırada, Harun ür—Reşit'in saldırıları ve Mutasım'ın ordularının kaleye girmesiyle yıkılan surları İsa'uri'li Leon III'ün onarttığı bilinmekte. Bu arada üst kalenin duvarlarını da yükselttiği sanılmaktadır. Yine Bizans İmparatorlarından Nikefor'un 805'de Basil'in 859'da kale duvarlarını onarttığı bilinmektedir. Selçuklular 1073'de Ankara'yı ele geçirdikleri sırada ne durumda olduğu bilinmiyor. Alaeddin I (1219-1227) kaleyi onartmış, Keykavus II ise bazı yeni eklemeler yaptırmıştır.(1249-1250)

Osmanlılar kaleyle ilgilenmişler ancak, şehrin dış duvarlarını genişletmişlerdir. Osmanlı devleti'ne baş kaldıran Mısır valisinin oğlu İbrahim Paşa Ankara Kalesi'ni ele geçirerek dış duvarlarını onartmıştır. Prusyalı bir subay olan Vincke'nin 1839 yaptığı planda iç ve dış kaleden sonra şehri yürek biçiminde kuşatan bir dış sur da görülmektedir. Bu dış surun bir ucu Bentderesinin sarp yamaçlarından başlar karşısındaki Hıdırlık yamacına geçer, oradan da bugün ancak kalıntılarının görüldüğü Çankırı kapısına uzanır, güneye döner ve kıvrılarak Ulus meydanının yanındaki İstanbul kapısına dayanır. Kalenin başka kapıları da vardır. İzmir kapısı, Namazgah kapısı, Erzurum kapısı, Aynalı kapı ve Kayseri kapısı. Kale bugünkü durumuyla iç kale ve dış kale olmak üzere iki kısma ayrılabilir.

Dış kale tepenin kuzey, batı, güney yönlerini kuşatır ve iç kaleye doğuda şark kalesi batıda hatip çayı kıyısındaki yamaçta birleşir. Dış kalenin 20 kulesinden sağlam olarak kalan 15' Cumhuriyet devrinde esaslı bir onarım görmüştür. Dış kaleye iki kapıdan girilir. Bunlardan biri Dışkapı diğeri daha önemli olan Saat Kulesi yanındaki Hisar kapısıdır.

İç kale yüksektedir ve dış kale gibi Bizans yapı özellikleri gösterir. İç kale batıda Genç kapı, güneyde Zindan kapı ve Parmak kapı ile dışarı bağlanır. İç ve dış kale duvarlarının alt bölümleri Bizans devrinden kalmadır. Yapı malzemesi olarak çoğunlukla Roma devrinden kalan mermerler ve pek az da bazalt kullanılmıştır. Bundan başka kale duvarlarında bu devre ait mermer oluklar görülür.

7.3 ANKARA'DA FOLKLOR

Ankara'nın çok zengin folklörü vardır. Halk oyunları, türküler, eski el sanatları, gelenek ve görenekler bu zengin folklorün birer parçasıdır.

A HALK OYUNLARI VE TÜRKÜLER

Halk oyunları farklı iki özellik gösterir. Zeybekler ve düz oyunlar. Zeybek oyunları saz, davul, zurna eşliğinde oynanır. Zeybekler ağır ve yavaş oyunlardır. Olgunluk, mertlik ve gurur ifade eden hareketlerle süslenmiştir. Aralarında küçük farklılıkları olan çok çeşitli zeybek oyunları vardır. Ankara, mendil, karaşar, seymen ve yağcıoğlu zeybekleri bu zeybeklerden bazılarıdır. Düz oyunlar saz ile oynanır. Ritmi yumuşaktır. Dinlendirme ve eğlendirmeye yönelik hareketlerle süslüdür. Misket, hüdayda, morkoyun, yandımşeker düz oyun çeşitleridir. Unutulmaya yüz tutmuş oyunlarımız da vardır. Bir yiğitlik denemesi şeklinde oynanan tura, ateş etrafında çeşitli gösteriler yapılarak oynanan sin sin ve at üzerinde oynanan cirit bunlardandır. Bütün bu oyunlar; csaret, yiğitlik, çeviklik üzerine kurulmuştur. Türküler halkın duygu ve düşüncelerini yansıtmaları bakımından çok önemlidir. Çok çeşitli türkülerimiz vardır. Bunlar saz çalma üslubuna göre ayırt edilir. Örneğin; hüznün, keder, acı ağıtlarla anlatılır. Aşk, gurbet, sitem ve isyan uzun havayla anlatılır. Bunlardan başka oturak, muhabbet, kırat gibi havalar da vardır. Bazı türkülerin hangi yöreye ait olduğunu mısralarında geçen yer adlarından bilmek mümkündür. “ Meşeli dağlar meşeli “ (Beypazarı) “ Ayaş'tan ayva çiçek açmış yaz mı gelecek (Ayaş) “ karpuz kestim yiyen yok “ (Haymana) türküler bunlardandır.

MOR KOYUN

Mor koyun meler gelir

Dağları deler gelir

Hakikatli yar olsa

Uykuyu böler gelir

Mor koyun kuzusuna

Can kaynar bazısına

Ne deyim de ağlayım

Alnımın yazısına

ANKARA ZEYBEĞİ

Ay doğar bedir Allah,

Bu sevda nedir Allah,

Ya yarimder bir haber

Ya bana sabır Allah.

Amanın estanesine

Kavrulmuş keşanesine

Vurgunum bir tanesine

Ay doğar arasından

Bulutlar arasından

Kız göğsün görünüyor.

Düğmeler arasından

Amanın estanesine

Kavrulmuş keşanesine

Vurgunum bir tanesine

SEYMEN TÜRKÜSÜ

Ankara'lı sarı kız

Saçlarını tara kız

Gönlüm uçtu yuvadan

Perçeminde ara kız

KARAŞAR ZEYBEĞİ

Zeybek misin zeybek donu giyer misin

Katil misin tatlı cana kıyacak

HÜDAYDA

Dama çıkma kaşa çık

Arpalar kara kılçık

Eğer beni seversen

Al bohçanı yola çık

Hüdayda da Ankara'lı hüdayda

Beşyüz altın yedirdim bir ayda

Beşyüz daha yedirsek ne fayda

Dama bulgur sererler

Çıkma boyun görürler

Saçın ibrişim teli

Hançere bağ örerler

Hüdayda da samur kürküm hüdayda
Giti de gelmedi Alt'ayda
Başını da yesin yavrum bu sevda
Bulguru kaynatırlar
Yaylada yaylatırlar
Bizde adet böyledir.
Güzeli oynatırlar

Hüdayda da köylü kızı hüdayda
Bende takat kalmadı ne fayda
Kalloş potin aldım ne fayda
Dama çattım çatmayı
Çağırın gelsin Fatma'yı
Fatma'm nereden öğrenmiş
Yorgandan kol atmayı

Hüdayda da sarı kız hüdayda
Çifti çubuğu yedin bir ayda
Küpte bulgur kalmadı ne fayda
Gökte yıldız ellidir
Ellisi de bellidir.
Yari güzel olanın
Gözlerinden bellidir.

Hüdayda da samur saçlım hüdayda
Tarla tapan kalmadı ne fayda
Başını da yesin bu sevda
Gökte yıldız sayılmaz
Çiğ yumurta soyulmaz
Güzel seven yiğidin
Kolları hiç yorulmaz

Hüdayda da Ankara'lı hüdayda
Cepte para koymadın bu ay da

Gittin de gelmedin ne fayda

TÜRKÜ

Deveyi düzde gördüm
Sürmeyi gözde gördüm
Şükür olsun Mevlama
Seni bu güz de gördüm

Deveyi düz öldürür
Sürmeyi göz öldürür
Yiğidi kılıç kesmez
Bir acı söz öldürür.

MİSKET

Güvercin uyurmu
Çağırsam uyanırmı
Misket orda ben burda
Buna can dayanır mı

A benim aslan yarım
Dağlara yaslan yarım
Dağlar efe götürmez
Sineme yaslan yarım

Caminin ezan vakti
İçinin düzen vakti
Ben misketi kaybettim
Sonbahar gazel vakti

Havuz başı su başı
Ben istemem onbaşı
Olursa çavuş olsun
Dosta düşmana karşı

Caminin ezanı yok
İçinin düzeni yok

Çok memleketler gezdim

Misketten güzeli yok

Deniz susuz olur mu

Dibi kumsuz olur mu

Ben müftüye danıştım

Yiğit yarsız olur mu

Güvercin uçuverdi

Kanadın açıverdi

El oğlu değil mi

Sevdi de kaçıverdi

A benim hacı yarım

Başımın tacı yarım

Eller bana acımaz

Sen bari acı yarım

Yılan aktı gazele

Gönül düştü güzele

Vallah billah kıyarım

Yarım ile gezene

Ördek gölde süzülür

İnci mercan dizilir

Açma misket göğsünü

Hastamız var üzülür

Oy farfara farfara

Ateş düştü şalvara

Ağzım dilim kurudu

Kız yalvara yalvara

Daracık daracık sokaklar

Kızlar misket yuvarlar

Kızlara koca bulmuyor

B EL SANATLARI

El sanatları da bir halk kültürüdür. Bunların çoğu önemini kaybetmiştir. Bunlardan bazıları sofuculuk, tabaklık, mutap, çilingircilik ve gümüş işlemeciliğidir. SOFUCULUK : Eskiden tiftik keçisinin tiftiğinden sof denilen parlak kumaşlar dokunurdu. Bu kumaşı dokuma ve satma işine sofuculuk denirdi. Softan elbise yaptıranlar oldukça ünlü insanlardı.

TABAKLIK : Tabaklık deriyi terbiye etmeye ve temizlemeye denir. Ankara'nın bugünkü Bentderesinde Hatip çayı akardı. Tabaklık bu çayın kenarında yapılırdı.

SARAÇLIK : Eskiden en önemli ulaşım aracı at idi. Atın eyer takımını saraçlar yapardı. Eyer çeşitli şekillerde süslenir ve rahat olmasına çok önem verilirdi. Semer yük taşıyan at ve beygirler için yapılırdı. Bunlarla uğraşanlara semerci denilirdi.

MUTAP : Mutap, nakışsız düz heybe yapanlara denir. Ayrıca çulhacı ve palacı gibi esnaf da vardı. Çulha kıldan kaba kumaş dokuyan, yani çul dokuyan kimseye denirdi. Pala bir çeşit yassı kılıçtır. Bunu yapan ve satana da palacı derlerdi.

ÇİLİNGİR : Kilit anahtar ve buna benzer ince demir işi yapan sanatkara denir. Eskiden fabrika ürünü kilit ve anahtar yoktu. Bu nedenle, elde yapma kilit ve anahtarlar kullanılırdı.

GÜMÜŞ İŞLEMECİLİĞİ : Beypazarı'nda bugün de gümüş işlemeciliğine önem verilmektedir. Değerini kaybetmeyen bir el sanatıdır.

C ANKARA İLİ HALKININ YEMEKLERİ

Eski Ankara'lılar mutfağa aşhane derlerdi. Aşhane Ankara evlerinin en büyük bölümü idi. Burada bütün kışlık yiyecekler toplu olarak bulundurulurdu. Yemekler yere serilen bez örtüler üzerine konulan yer sofralarında yenirdi. Sofrada ekmek artığı bırakmamaya çok dikkat edilirdi.

Ankara ili ve çevresinin en ünlü yemekleri Ankara tavası, Ankara döneri, kapama ve orman kebabıdır. Gözleme, bazlama ve kömbe Ankara ili ve çevresinin en meşhur ekmek çeşitleridir. Ankara'lılara göre yemekler şöyle konuşmuşlar.

Et- Ben insanı 24 saatlik yere hem götürürüm hem de getiririm.

Pilav – ben insanı götürürüm ama getiremem.

Çorba – Bana güvenip de sakın yola çıkmayın

Bugünkü beslenme bilginiz bu konuşmayı ne kadar doğruluyor. Eskiden Ankara'lılar yemekli toplantılar yaparlardı. Herfene denilen bu toplantılarda masraflar ortaklaşa ödenirdi.

D ESKİ ANKARA EVLERİ

Ankara'nın eski evleri genellikle iki veya üç katlı idi. Yapılarda taş, kerpiç, tuğla ve ağaç kullanılırdı. Bu tür evlere bugün bile köylerde ve eski kasabalarda rastlanmaktadır. Ama bugünkü Ankara'da evler artık kendini 14-15 katlı 40-50 daireli sitelere bırakmıştır.

Ankara'nın eski Osmanlı evlerine özlem duyulmaktadır. Bugün Ankara'da kalan eski evlerin sayısı çok azalmıştır. Bunlara çoğunlukla İç kalede, Hacıbayram ve Hacıdoğan mahallelerinde rastlanır. Tavanları ve saçaklarındaki işlemlerin büyük bir değeri vardır. Büyük sofaları, kubbeli tavanları olan ve renkli ağaç kakmalarla süslenmiş ev örneklerinden Ankara'da pek az kalmıştır. Bunlardan büyük değer taşıyan biri Samanpazarı'ndan Haymana yönüne giden yolun solundadır.

8 ANKARA'NIN YÖNETİMİ

Bu bölümü aşağıdaki başlıklar altında incelemek uygun olacaktır.

A Ankara'da Yerel Yönetimler

B Ankara'nın Merkezi Yönetimi

8.1 A ANKARA'DA YEREL YÖNETİMLER

Ankara ili sınırları içinde 905 köy bulunduğunu biliyoruz. Köylülerin ortak ihtiyaçlarını karşılamak için kurulan örgütlere köy yönetimi dendiğini de biliyoruz.

İl sınırları içinde 34 kasaba ve 10 şehir bulunduğundan daha önce bahsetmiştik. Kentlerin ortak ihtiyacını karşılamak amacıyla kurulan belediye dendiğini de elbette hatırlıyoruz.

İldeki bütün köy ve kentlerin, köy ve belediye örgütlerince karşılanamayan ihtiyaçları için bir örgüt daha vardır. Bu örgüt il özel idaresidir.

Köy, kent ve il halkının ortak ihtiyaçlarını karşılamak için kurulan bu tür örgütlere yerel (mahalli) yönetim denir.

Bunların görev ve işleyişleri şöyledir.

8.2 B ANKARA'NIN MERKEZİ YÖNETİMİ

Yerel yönetimler birbirleriyle yardımlaşırlar ama daha büyük ihtiyaçları karşılayamazlar.

Ulusumuzun tümünü ilgilendiren ihtiyaçları için Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulmuştur.

Ülkemizin devlet yönetiminde kolaylık olsun diye 80 büyük bölüme ayrıldığı daha önce belirtilmişti.

Devlet yerel ihtiyaçtan çok genel ihtiyaçları gidermekle uğraşır. O halde ilimiz de herş eyden önce bir genel yönetim bölümüdür. Bir daha söylemek gerekirse

İl yönetinde kolaylık olsun diye ilimiz ilçelere, ilçeler de bucak denilen daha küçük yönetim bölümlerine ayrılmıştır. Başka bir deyişle ilçeler bucaklardan , iller de ilçelerden oluşmuştur.

İlimizdeki devlet dairelerini, devleti oluşturan üç organdan söz ederek anlatmaya başlayalım.

1 YASAMA ORGANI BAKIMINDAN

Hiçbir ilde yasama organının bir kolu yoktur. Ama her il yasama organına üye seçer. Yasama organı T.B.M.M'dir. Ankara ilini 22 kişi temsil etmektedir.

2 YARGI ORGANI BAKIMINDAN

Yargı organlarının mahkemeler olduğunu biliyoruz. Her ilde olduğu gibi Ankara'da da birçok mahkeme vardır.

Mahkemelerin görev ve işleyişlerini burada belirtmeye gerek yoktur.

3 YÜRÜTME ORGANI BAKIMINDAN

İlde hemen her bakanlığın bir kolu vardır. Burada birçok memur çalışır. Bir bakanlığın ildeki en büyük memuruna il idaresi şube başkanı denir. İldeki başlıca il idare şubesi başkanları şunlardır.

- İl milli eğitim müdürü
- İl sağlık müdürü
- Emniyet müdürü
- Bayındırlık ve iskan müdürü
- İl jandarma alay komutanı
- Tapu ve kadastro müdürü
- Nüfus ve vatandaşlık işleri müdürü
- Köy hizmetleri il müdürü
- Defterdar
- İl özel idare müdürü

- Çalışma ve sosyal güvenlik müdürü
- Tarım il müdürü
- Gençlik ve spor il müdürü
- İl kültür müdürü
- Veteriner müdürü
- Posta işletmesi müdürü
- İl turizm müdürü
- İl müftülüğü

9 SONUÇ

Türkiye Cumhuriyetine başkentlik yapan Ankara yıllara meydan okuyarak bugünlere geldi. Kurtuluş Savaşı yıllarındaki Ankara ile bugünkü Ankara arasında dağlar kadar fark var. Artık Ankara, çok gelişmiş bir şehirdir.

Türkiye'nin merkezi olan Ankara; aşırı nüfusuyla, ulaşım hizmetleriyle, tarımı, ticareti, iklimi ile bambaşka bir diyardır. Kendine has gelenek ve görenekleri var güzel şehrimin. Hepsi birbirinden eşsiz ve değerlidir. Türkülerimiz, folklorümüz dilden dile dolaşmıştır. Ankara her derde şifa veren kaplıcalarıyla çok zengin bir şehirdir. Ankara'nın gözbebeği Anıtkabir heryıl özel günlerde ziyaretçi akınına uğrar. Ankara ulu camileriyle, önder Atatürk'ün eviyle eşsiz bir beldedir. Ankaralı olmak bir ayrıcalıktır.

Çok geniş bir coğrafyaya sahip olan Ankara halkına sunduğu iş sahalarıyla halkını rahat yaşama kavuşturmuştur.

Ankara'yı daha yakından tanımak için bu muazzam kültür hazinesini gelip görmeniz gerekir. O zaman bana hak vereceksiniz.

**FOTOĞRAFLARLA
ANKARA**

ATATÜRK'ÜN EVİ

ANITKABİR

ANKARA

ANKARA EVİ (ESKİ)

MAMAK

KEÇİÖREN PARKI

SEYMENLER PARKI

GÖLBAŞI

ANKARA KALESİ

ETNOGRAFYA MÜZESİ

KARUM

KOCA TEPE CAMii

MÜZE

ATAKULE

HİTİT MÜZESİ VE SERGİLENEN ESERLER

DEVLET OPERA VE BALESi

ANKARA EVİ

KAYNAKÇA

Kitaplar

Kolukısa Aydın Enver. “ İlimiz Ankara “ , Kolukısa Yayınları. Ankara .

Mızrak Hamza. “ Ankara İli “ , Koza Yayın Dağıtım. Ankara